SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

GODINA II
BROJ 26

Adresa uredništva i administracije:
Francuska 7 — Telefon: 28-098

BEOGRAD UTORAK, 28 JUN, 1949

LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO
UTORKOM

PRIMERAK
3 DINARA

O NAŠOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Branko ĆOPIĆ

Danas, kad naša socijalistička domovina ukazuje svestranu i punu pomoć svim oblicima kulturne djelatnosti i kad posebnu pažnju poklanja djeci i njihovom razvitku i vaspitanju, naši pisci za djecu nalaze se u izuzetno povoljnom položaju i imaju sve uslove za plodan i nesmetan rad. Kod nas je danas dječja literatura postavljena na ono mjesto koje joj odgovara, ocijenjena je njezina ogromna uloga u odgoju naše djece i svakodnevno se vodi borba za njezin što viši kvalitet.

Uporedo s tim povećava se i odgovornost dječjeg pisca za njegov rad, jer njemu danas nova socijalistička domovina povjerava stotine i stotine hiljada svojih najmlađih građana, malih čitalaca, povjerava mu čitavu armiju budućih graditelja i branilaca domovine. Dječji pisac je jedan od prvih inženjera osjetljive i lako prijemčive dječje duše, jedan od njenih prvih umjetničkih arhitekata. Od njega, u velikoj mjeri, zavisi prvi dječji stav prema svijetu, zajednici, radu, drugovima, školi, knjizi, nauci, armiji, zadatoj riječi, istini itd.

Kad pisac danas prilazi radu na dječjoj literaturi, onda, prije svega, mora biti načisto s tim: kakav treba da bude sjutrašnji građanin naše socijalističke domovine (kakav je njegov odnos prema narodu, domovini i čovjeku uopšte, njegov odnos prema radu, drugovima, nauci, kulturi, tehnici, njegov stav prema drugim narodima, prema slobodi, kakve osobine i navike treba kod njega da razvijamo itd.) A kad smo jednom načisto s tom osnovnom postavkom, kad imamo pod nogama zdrav i čvrst temelj, onda možemo sa sigurnošću kretati naprijed.

Dijete, sjutrašnji graditelj naše zemlje, mora, prije svega, da dobije jasnu i što puniju sliku o svojoj domovini koja se nalazi u procesu izgradnje socijalizma. U tom upoznavanju veliku ulogu treba da odigra dječja literatura.

Ovaj zadatak koji stoji pred našom djecom nameće dječjoj literaturi jedno obilje i raznovrsnost u temama.

Uzmimo najprije industrijalizaciju i elektrifikaciju naše zemlje. Ona nam pruža bezbroj novih tema za literarnu obradu. Valja prikazati ljude koji izgrađuju našu industriju, stiču u toj izgradnji nove osobine, razvijaju se i mijenjaju. Treba prikazati dojučerašnjeg primitivnog i priprostog pastira ili besprizornog s gradskih ulica kako, vremenom, postaje tačan, vrijedan i savjestan majstor — stvaralac, udarnik ili novator. Valja nam, na ubedljiv umjetnički način, prikazati preobražaj koji elektrifikacija unosi u naša sela, obogaćenje života koje dolazi zajedno s njom, naslikati to kako silna snaga vodopada i drugih izvora energije pomaže čovjeku, stvaraocu i graditelju, da svoj život učini ljepšim i kulturnijim. Kroz razne literarne forme može se prikazati kako industrijalizacija pomaže i jača ekonomsku i odbranbenu moć zemlje i čitav narod izdiže na jedan viši kulturni nivo.

Poseban krug tema dječja literatura može i treba da crpe iz socijalističkog preobražaja našeg sela vezujući ga što tješnje, gde god se to može, s industrijalizacijom i elektrifikacijom zemlje. Tu treba slikati život seljaka prije ulaska u zadrugu i njegov život u zadruzi ističući šta on sve dobija u tome moćnom kolektivu. Kroz ove teme najbolje se može prikazati ona čvrsta, drugarska i radna veza između trudbenika grada i sela i uzajamne koristi koje im ta veza donosi.

Kod izbora junaka i motiva jednog djela iz dječje literature treba voditi računa o tome da junak i radna djela ne moraju biti iz kruga djece kao što to neki dječji pisci najvećim dijelom praktikuju. Treba znati da djecu ne interesuju samo događaji iz njihovog dječjeg svijeta, nego da ih, često, daleko više zanimaju doživljaji starijih. I u klasičnoj dječjoj literatura veći dio junaka su odrasli ljudi. Pretjerano »podjetinjavanje« junaka i radnje u djelima za djecu dovodi do toga da mnoga djeca, naročito ona odraslija, s visoka gledaju na ta književna djela i nerado ih čitaju, i to s pravom, jer ih tu pisac nipodaštava i sužava krug njihovih interesovanja, smatrajući da ona mnoge stvari ne razumiju.

Škola i učenje takođe su izvori za niz najrazličitijih tema, i to tema u kojima pisac najlakše upadne u mudrovanje, pridikovanje i suvoparnu didaktiku. Iz ove oblasti dosad se mnogo pisalo, a ipak tu imamo najmanji broj literarnih ostvarenja koja su stekla popularnost kod djece i koja su djeci zanimljiva i omiljena. Ti literarni proizvodi, naročito pjesme i komadi, čine obično materijal za razne priredbe oko praznika, jubileja i drugih prigodnih datuma. Zbog toga teme iz ove oblasti treba odabrati pažljivo, pronalaziti zanimljive motive, i povezivati ih sa događajima i radnjama iz naše žive stvarnosti koja svakodnevno uzbuđuje dijete i skreće mu na sebe pažnju. Dijete ne smije da opazi da mu se pod prijatnim šarenim ogrtačem pjesme krije neka dosadna algebarska mudrost.

Iz kruga porodice i iz odnosa djeteta prema roditeljima, braći, sestrama, nastavnicima i starijima uopšte proizilazi isto tako veliki broj motiva za literarnu obradu. Pored tema iz škole i školskog života, starija dječja literatura najradije je uzimala motive iz ovoga kruga, jer je dijete posmatrala skoro isključivo u krugu porodice i škole, izolovano od društvene zajednice u kojoj dijete živi i od zadataka koje ta zajednica postavlja pred svako dijete. Kroz motive iz ove oblasti dijete treba da vidi i osjeti da je i njegova porodica dio društva, ćelija kolektiva i da prijatan i srećan život djeteta u porodici dolazi baš uz pomoć toga kolektiva, uz pomoć njegove socijalističke domovine. Postoji bezbroj živih i poučnih primjera na kakve je teškoće i tragične sukobe u životu nailazilo dijete koje je bilo izolovano od ostalog svijeta i čvrsto vezano uz mlaku atmosferu porodice, dijete prema kome su u kući svi bili obavezni, a koje samo ni prema kome nije osjećalo nikakve obaveze niti je imalo svojih dužnosti. Ta učaurenost u porodični krug osakatila je mnogo dijete, oduzela mu hrabrost i samostalnost i dovela ga do nepotrebnih i neosnovanih razočaranja. Dječja literatura mora kod djece, još od malih nogu, razbijati tu učaurenost i voditi ih u društvenu zajednicu, ohrabriti ih i otvarati pred njima svijet perspektiva života među ljudima.

Domovina, velika porodica naših naroda i sve naše djece, također će nam pružiti bogat materijal za literarnu obradu. Naša djeca treba da upoznaju sva bogatstva i ljepote svoje domovine, da upoznaju tešku i slavnu istoriju naših naroda, jer će jedino tako i na taj način iskreno i duboko zavoliti svoju zemlju. Naša zemlja, njezini narodi i njihova istorija čine jedno čvrsto jedinstvo, od koga se u svoj punoći formira pojam domovina, domovina — majka i domovina — heroj, koja kroz našu novu dječju literaturu mora da oživi kao jasan i upečatljiv lik dobre i slavne zaštitnice i braniteljke koju će dijete od srca i iskreno da zavoli. Literatura o domovini treba da dijete još izmalena formira u istinskog patriotu, spremnog da se sjutra založi za svoju otadžbinu kao za rođenu majku. Takvu literaturu može da dade samo iskreno nadahnut pisac patriota, čvrsto povezan sa svojom zemljom i svojim narodom, — neiskrenim i praznim stihovima ne može se podvaliti ni djetetu.

Jedna od veoma pogodnih literarnih formi preko koje dijete možemo da upoznamo s domovinom i njenim bogatstvima i ljepotama jeste putopis. Ta književna vrsta kod nas je u dječjoj literaturi malo njegovana. Kraći, a duhoviti i živi putopisi iz pojedinih naših krajeva, dobro ilustrovani, pobudiće kod naše djece živo interesovanje i upotpuniti njihovo suvoparno geografsko znanje o domovini. Geografske čitanke, satavljene iz odlomaka pojedinih putopisa, uvijek su bile rado čitane od strane naših đaka.

U ovoj oblasti poseban krug čine teme iz naše kulturne istorije; kako su učili i radili naši znameniti naučnici, umjetnici i drugi kulturni radnici, s kakvim su se teškoćama borili i u čemu su nalazili podršku i ohrabrenje, zatim teme o prvim počecima našeg pisma i naše knjige, o našim prvim školama i prvim učiteljima, o našim starim zanatima, trgovini, novcu, moreplovstvu. Ovdje, zaista, imamo neiscrpan izvor tema za popularno-naučnu obradu i za čisto belestrističke stvari, a i jedno i drugo korisno će poslužiti našoj djeci i oživjeti pred njima čitave epohe iz naše istorije.

Lik druga Tita, i kroz borbu i u izgradnji zemlje, treba umjetnički davati i iznositi pred našu djecu, jer mi baš o njemu imamo skoro najmanje dobrih literarnih priloga. Maršala treba dati kao simbol našeg ponosnog, borbenog i slobodoljubivog naroda.

Preko literature potrebno je također našu djecu upoznavati s drugim zemljama i narodima i sa životom njihove djece.

Poseban problem u našoj literaturi za djecu pretstavlja pitanje popularno-naučne literature. Ova je literatura, može se reći, kod nas tek u začetku. Iz toga roda literature imamo dosad svega nekoliko više-manje pogodnih knjiga, a skoro nikakvih tradicija ni iskustava. Dobar uzor popularno-naučnih knjiga, interesantnih i pogodnih i za djecu i za odrasle, pružaju nam djela Iljina i Segala koje imamo u našem prevodu s ruskog kao i djela ostalih ruskih popularno-naučnih pisaca koje su kod nas izdavali najviše »Nopok« u Beogradu i Zagrebu i »Mladinska knjiga« u Ljubljani.

I za stariju djecu, pa čak i za odrasle, ilustracije dolaze kao dopuna i oživljavanje teksta i pomaže im da življe i potpunije zamisle i pretstave junake, događaje i krajeve u kojima se odigrava radnja neke knjige.

Ovdje se nameće pitanje priča, pjesama i pozorišnih komada u kojima su glavni junaci životinje kojima se daju ljudske osobine, ljudski postupci i način života. Ta literatura, ako je na umjetničkoj visini, neobično je privlačna i zanimljiva za manju djecu, nju vole i odraslija djeca, iako često sumnjaju i pitaju se, da li je sve ono o čemu se piše i pjeva zaista istinito ili je to samo priča. Imamo često primjera da se pojedina djeca pitaju, i pišu čak i našim redakcijama, da li je istina, napr. da razgovaraju drvo i gvožđe, konj ili magarac.

Naravno, štetno će djelovati i to, ako našu dječju literaturu preplave samo te priče i pjesme o životinjama, a drugih stvari ne bude bilo u dovoljnoj mjeri. To bi dijete odvuklo od realnog svijeta, od ljudi i društva, i samo takva literatura brzo bi mu dosadila, isto kao i odraslima, kad bi od čitave književnosti imali pred sobom samo basne.

I u našoj dječjoj literaturi, i ranije a ponekad i danas, osjeća se i odviše stvari s ovom tematikom, osjeća se pretjerano »podjetinjavanje« dječje literature.

Kakva bi trebalo da bude bajka koju piše savremeni pisac i koje su bajke uopšte danas aktuelne?

Većina bajki o carevima, carevićima i princezama, naročito ako nisu narodne, djeluju danas zastarjelo i neaktuelno. Car je danas preživjela i mrtva figura iz istoriskog muzeja i sasvim je deplasirano da ga čovjek danas ponovo povampiruje i oživljava. Danas bajka treba sasvim druge junake: borce, naučnike, stvaraoce i plemenite junake kao što je, na pr. onaj Danko iz priče Gorkoga »Starica Izergilj«.

U svakoj bajci, sad više sad manje ukriveno, ima nešto od naučne fantastike, plodne i stvaralačke. Ona vodi dijete nečem novom, plemenitom, herojskom i uzvišenom, ona daje životu onu prijeko potrebnu dozu romantike koju ima svaka progresivna i poletna pjesma. Bajka čovjeku daje krila i osobitu moć do koje će on jednog dana zaista i doći i koju svakodnevno dobija, a to je baš potrebno osjetljivoj dječjoj duši. Zato treba dati bajku koja vuče naprijed i otvara perspektive, a ne onu vrstu bajke koja vodi u mistiku ili okiva čovjeka u lance sudbinske predodređenosti. Takvih bajki ima u našoj narodnoj književnosti i one redovno ostavljaju jedan pesimistički i neugodan utisak.

Nasuprot bajci stoji čisto realistička književnost za djecu, pa bilo da je motiv uzet iz dječjeg života bilo iz života odraslih. Najistaknutiji pretstavnici toga pravca kod nas su France Bevk i Mato Lovrak. Tu se na jednostavan i prost način, blizak i razumljiv djeci, pričaju zgode i doživljaji iz dječjeg života i života odraslih. Ova vrsta litetature upućuje djecu na realan život, povezuje ih sa stvarnošću i priprema ih za to da sjutra mogu čitati, razumjeti i zavoliti i literaturu za odrasle..

U ovoj vrsti dječje literature mi smo, može se reći, sasvim oskudni, iako bi trebalo da ona zauzme jedno od glavnih mjesta u literaturi za malo odrasliju djecu.

(Nastavak na trećoj strani)

SAHRANA VLADIMIRA NAZORA

Maršal Tito poklonio se senima velikog pesnika - borca

Pretsednik Ministarskog saveta maršal Jugoslavije Josip Broz Tito poklonio se senima pesnika-borca Vladimira Nazora u Sabornici.

U pratnji maršala Tita nalazili su se članovi Centralnog komiteta KP Hrvatske, na čelu sa Vladimirom Bakarićem.

Maršal Tito odao je poštu velikom pesniku jednim minutom ćutanja i položio venac sa natpisom: »Velikom narodnom pjesniku i mome ratnom drugu — Tito«.

U Zagrebu je 21 juna svečano sahranjen veliki hrvatski i jugoslovenski pesnik i borac Vladimir Nazor.

Pred zgradom Sabora u ime Savezne vlade oprostio se sa velikim pesnikom ministar saobraćaja i član CK KPJ Božidar Maslarić. On je svoj govor završio rečima:

»Dragi druže Nazore, volećemo i čuvaćemo Tita, kako si ga ti voleo, jer to znači voleti i čuvati našu slobodnu socijalističku domovinu. Slušaćemo i izvršavati glas KPJ, kao što si ga i ti slušao i izvršavao. U tome možeš, druže Nazore, biti uveren — tvoj zavet ispunićemo. Time ćemo se najbolje odužiti tebi za tvoj dugogodišnji i plodni rad u službi naroda.

U ime Jugoslovenske armije od Vladimira Nazora oprostio se general-lajtnant Milan Kuprešanin, a u ime Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti dr. Antun Barac.

U ime Saveza književnika Jugoslavije govorio je pretsednik Saveza Ivo Andrić, koji je rekao:

»Nije lako ni nabrojati sve ono što mi, književnici Jugoslavije, oplakujući zajedno sa našim narodima smrt Vladimira Nazora, zajedno s njim slavimo u njegovoj velikoj i harmoničnoj ličnosti, slavimo tvorca pesničkog dela velikog raspona, književnog radnika čija će radna snaga, humanistička kultura i majstorstvo izraza služiti kao primer budućim naraštajima. To delo je ne samo izraz njegove izuzetne ličnosti, nego i odraz njegovog vremena bogatog problemima i stradanjima, borbama i pobedama. U tom delu će budući istoričari našeg vremena tražiti i nalaziti misaone i osećajne snage koje su pokretale naš život za prvih pedeset godina ovoga veka. U tom delu su sva klonuća samo trenutna, u njemu životna radost ima poslednju reč. To je poezija za koju je on sam vidovito rekao da će se završiti potvrdnim i pobednim akordom: »Reč zadnja njoj će biti — život«. Slavimo borca napredne misli koja se čas jače čas slabije vidi, provlači kroz celo njegovo delo, čoveka koji je kroz sav metež toga vremena umeo da nađe pravi put. I zaista, u istoriskom času kada su KPJ i drug Tito pokrenuli borbu protiv okupatora, za bolje društveno uređenje i novu Jugoslaviju on se našao na prvom mestu, sa najboljim sinovima Hrvatske i Jugoslavije. Habri podvig njegovih poznih godina, koji čini čast ne samo njemu i hrvatskom narodu, nego svim narodima Jugoslavije, pominjaće se uvek kao svetao primer. Na tom svom putu, koji je samo smrt mogla prekinuti, on je rastao sa svojim narodom u njegovim najvećim tegobama i u najplemenitijim težnjama ka socijalizmu, na kom putu on je ostao do poslednjeg dana, kad je poslednjim potezom pera ustao u odbranu svoje zemlje, njenog državnog i partiskog rukovodstva.

Književnici Jugoslavije, — završio je Ivo Andrić, — klanjaju se svetloj seni Vladimira Nazora, gledaju u njegovom delu, u njegovoj volji i njegovoj veri primer koji treba da slede u svom umetničkom stvaranju kao i u radu za svoju socijalističku domovinu.

Mi kao i on verujemo u život, verujemo u smisao truda i borbe da život bude bolji i lepši za sve radne ljude. Sa tom verom i na rastanku mi njegov grob kitimo njegovim stihovima:

»Proleti nisko, baci na grob mi
rumen cvijet,
Najslađi plod je — život,
najljepši rad je — svijet.«

U ime književnika Hrvatske sa pokojnikom se oprostio književnik Slavko Kolar.

U povorci je nošeno 300 venaca, među kojima venci Savezne vlade, vlada narodnih republika, Centralnog komiteta i Gradskog komiteta Zagreba KP Hrvatske, pretsednika vlade Narodne Republike Hrvatske dr Vladimira Bakarića i ministara Vlade Hrvatske, Izvršnog odbora Narodnog fronta Jugoslavije i zemaljskog odbora Narodnog Fronta Hrvatske, Glavnog odbora Saveza boraca Hrvatske, Gradskog narodnog odbora Zagreba, Saveza književnika Jugoslavije i Udruženja književnika svih republika, Akademije znanosti i umjetnosti, kao i mnogobrojni venci masovnih organizacija, ustanova i mnogobrojnih poštovalaca i prijatelja pokojnika.

U dugoj povorci išle su hiljade trudbenika Zagreba i okoline, dok su desetine hiljada građana popunili pločnike od Trga Republike do Mirogoja i duž čitavog puta.

Na Mirogoju, od Vladimira Nazora oprostio se V. Bakarić, pretsednik vlade NR Hrvatske sledećim rečima:

»Opraštamo se od tijela našeg pretsjednika Prezidijuma Sabora, s tijelom velikog pjesnika, velikog rodoljuba i velikog čovjeka. Taj nam je oproštaj utoliko teži, što smo s Vladimirom Nazorom izgubili i našeg dragog druga, junačkog suborca, iskrenog prijatelja i brižnog oca.

Istina, nema još niti punih sedam godina da traje uska povezanost Komunističke partije i onih narodnih snaga koje danas tvore Narodni front s Vladimirom Nazorom, ali se tu radi o takvim godinama od kojih se svaka može računati za desetke godina. To su bile godine ogorčene borbe za oslobođenje i prve godine borbe za izgradnju socijalizma. Takve revolucionarne godine — pune stradanja, patnji, ali i veličanstvenih pobjeda — pokazuju u pravoj vrijednosti ljude i narode. One stvaraju i čvrste i nerazdvojive veze među klasama, ljudima, i narodima, veze prekaljene vatrom borbe i pročišćene plemenitošću zadataka. Ove su godine pokazale svima i svakome i pravu vrijednost Vladimira Nazora i omogućile mu da u aktivnoj, svakodnevnoj borbi za oslobođenje i izgradnju novog života zauzima najodgovornija mjesta položaje koje je zavrijedio. Te su godine stvorile s Vladimirom Nazorom takve nerazorive veze, koje nam niti njegova smrt neće pokidati. Vladimir Nazor nama je više nego krv naše krvi, više nego meso našeg mesa.

Pjesnik »Velog Jože«, »Galiotove pjesni«, »Šikare« itd., nije samo pratio muke i jad porobljenog i potlačenog naroda, nego je slušao i onu unutrašnju tutnjavu njegovih često samo latentnih revolucionarnih snaga, kako ih je otaložila u duše ljudske slavna povjest naroda, a budile i razvijale nove revolucionarne snage koje su se pojavljivale na pozornici života. On je bio pjesnik vjere u te snage, pjesnik čvrstine, upornosti i junaštva.

Poziv Komunističke Partije da se pridruži aktivnoj borbi protiv okupatora naše domovine i njegovih slugu ne zatiče u Zagrebu starog penzioniranog profesora, nego pjesnika i rodoljuba kojemu je pred očima samo njegova dužnost, a za kojega ne postoje ni godine ni fizička slabost. Nazor smjesta pristaje: On je tada svjestan teškoća i napora u borbi. To je bilo koncem 1942. On zna da ne može biti borac s puškom u ruci, zna da su za njega, slabog zdravlja i slabe fizičke snage mogućnosti da se bori čak i s perom u ruci vrlo slabe, on je svjestan da će za dalji i širi razvoj borbe biti od najveće koristi baš njegovo fizičko prisustvo, fizičko svrstavanje u armiji oslobodilačkog pokreta, ono svrstavanje koje vjerovatno traži sam njegov život u zalog. Svijestan je bio da je najbolji njegov doprinos pobjedi naroda baš taj zalog njegovog fizičkog života.

I on je taj zalog bez najmanjeg oklijevanja stavio.

Kakav je Nazor došao na oslobođeni teritorij — takav je ostao sve do svoje smrti. Nikad se za njega nije postavljalo kako će on lično negdje, u nekoj teškoj prilici proći, nego samo pitanje šta treba da uradi u taj čas u cilju što bolje mobilizacije svih snaga za postignuće cilja. On prolazi zajedno s glavninom Narodnooslobodilačke vojske, Vrhovnim štabom i drugom Titom iz ofanzive u ofanzivu, ta najveća naša iskušenja u toku oslobodilačke borbe. Svojom nepokolebljivom vjerom u uspjeh, u rukovodstvo druga Tita i potpunim podređivanjem i samog sebe zadacima te borbe, te bliskim i prisnim odnosom prema borcima i patnjama naroda, on postaje jednom od najpopularnijih i najomiljenijih ličnosti Oslobodilačkog pokreta među najširim redovima boraca i svim slojevima našega naroda. Jedinice vojske i naša sela su se otimale tko će prije ili bolje nečim ugoditi drugu Nazoru. Nazor je tim svojim kvalitetima i dalje osvajao svačija srca sve do svoje smrti.

U toku Oslobodilačke borbe Nazor je definitivno uvideo da one revolucionarne i svijetle snage naroda, u koje je on cjelog svog života vjerovao, može razbuktati i dovesti ih do pobjede samo Komunistička partija, avangarda radničke klase. On se uvjerio i u to da se postignute tekovine ne mogu više oteti narodu i izgubiti samo ako se te narodne snage i dalje razvijaju i ako se odlučno pođe putem izgradnje socijalizma. On se u to uvjerio i do svoje smrti vjerovao u put koji je ukazala Komunistička partija i drug Tito.

Kad Nazor u nešto vjeruje, on se za ostvarenje te svoje tvrde vjere zalaže i zadnjim atomom svoga tijela i zadnjom snagom svoga duha. Na ostvarenju tih ciljeva on je aktivno radio kao prvi pretsjednik Zemaljskog antifašističkog vijeća Narodnog oslobođenja Hrvatske i kao prvi pretsjednik Jedinstvenog narodnooslobodilačkog fronta Hrvatske još u toku rata, a kao pretsjednik Prezidiuma i pretsjednik Narodnog fronta poslije rata na kojim ga je dužnostima zatekla smrt.

U svom radu on se često nije štedio, budno je pazio na razvoj borbe kako u ratu tako i za izgradnju socijalizma, oštro kritizirao pogreške i pažljivo savjetovao. Prema neprijateljima, kolebljivcima i malodušnicima bio je nepopustljiv i na praksi onako kako ih je žigosao u svojim književnim djelima. Kao i svi plemeniti ljudi prema pobjeđenom neprijatelju bio je velikodušan.

Nazorova vjera u pobjedu i njegovo lično zalaganje učinili su ga i sada jednim od najomiljenijih drugova među najširim masama, a i u svim javnim, društvenim, političkim i državnim forumima s kojima je dolazio u bilo kakav doticaj, pa i kod samog druga Tita.

Pobjeda u Narodnooslobodilačkoj borbi i pobjeda naše revolucije stvorili su kod Nazora uvjerenje da će se ostvariti i njegove mladalačke sanje i da bratstvu među Slovenima više ne stoje na putu nikakve zapreke. On se bio bacio na rad, da i kao čovjek javnog života i kao pjesnik radi na produbljenju toga bratstva i oduševljavao se tim zadatkom. Zato ga je već prvo čitanje pisama CK SKP(b) našem Centralnom komitetu snažno potreslo. Kao ni dosad, nikakve ga prijetnje nisu mogle pokolebati i on je i svoje uvjerenje i svoj bol javno izrazio.

Drugovi!

Nad mrtvim tijelom Vladimira Nazora možemo u ime našeg naroda kazati da je ovaj njegov veliki sin umro najčasnije ispunivši svoju sinovsku dužnost. Njegovo djelo služit će kao uzor generacijama, njegov duh nadahnjivat će pokoljenja. Uspomena na njega živjet će vječno.

Neka je vječna slava drugu Vladimiru Nazoru.«

Posle toga je muški hor kulturno-umjetničkog društva »Vladimir Nazor« otpevao: »Sa tugom ga pratimo«, a onda je počasni odred vojnika Jugoslovenske armije plotunskom paljbom odao poslednju posmrtnu počast umrlom pesniku i borcu.

OSLOBODITELJIMA

Oton ŽUPANČIČ

Slušali smo, da na ognjen-bijelcu jaše,
Da krilati su konj i konjik na njemu ljut,
I pobjedama kad nas protivnici plaše,
On kroz njih krči sebi svoj slobodan put.

Svojataju nam zemlju Nijemci i Talijani,
Ko zaklanoga vola sijeku je, bez stida;
On stoji na Možakliji sa družbom odabranih,
Ni puške se ne boječ, ni prokletog begunjskog zida.

Otvaraju mu gore svoje zelen-hrame,
I On pred tudincem brani borja šum i rast,
I prelaze si krči i vodom plavi jame,
I, razbojnikom zvan, on štiti roda čast.

O jeseni tužna, kad teška kiša sipi!
Tragovi na snijegu, dokle mjesec sja.
I lavež lisičji i ljuti mraz, što škripi,
Da vucima se dlaka nakostreši sva!

O, sinci naši, očevi i braća!
»Šta će ti, ušljiva gnjido, taj život bos i go!«
Koljači se deru. A on u proljet korača,
I njegova vjera ruši prepreka sto.

I primorje osvaja, Goricu, Trst i otoke naše.
Međaše stare čvrsto podiže konjik taj.
U Ljubljanu s pravdom na zlatnoj vazi dojaše,
I bez predaha kreće u sjeverni, rodni kraj.

Razdvojenu braću opet u jedno kolo združi,
I svrgnutu slobodu na prijesto vraća svoj.
Budućnosti sag razastrt pred nama pruži:
Planine blijeste, igra na suncu vrhova roj.

Uz radosno djelo skladna pjesma se ori,
Iz ruševina domovi rastu kroz bujnih vrtova cvat,
I visoke peći bukte, i rumeno grožđe zori,
Prepun je pašnjak svaki i teška pšenična vlat.

Gle, podigle se glave, obasjane srećom i mirom.
Krvnicima je mrskim posljednji udarac dan.
I smradnih tamnica vrata otvaraju se širom.
Vesele povorke svud se u sutrašnji spremaju dan.

Sad slij se, pjesmo moja, u nježni, blagi stih
I mnoštvom zašumori kroz proljetni drhtaj granja.
Suzom spomena tiha sjeti se, pjesmo, svih,
Kojima duša za navijek o slobodi sanja.

(Preveo G. Krklec)

Napomene:
Možaklija — planina iznad Jesenica, gdje su se već u ljetu 1941 okupljali prvi partizani;
Begunje — selo u Gorenjskoj, gdje su Nijemci za vrijeme narodnooslobodilačkog rata strijeljali slovenske taoce.

PISMO PIONIRA SAVEZU KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

Dragi drugovi,

O smrti našeg velikog književnika Vladimira Nazora čuli smo u Skoplju gde smo došli na ekskurziju. Ta nas je vijest sviju potresla i ožalostila. Mi, pioniri, mnogo poštujemo ljude koji sve od sebe daju za svoj narod i otadžbinu.

Čim smo čuli za smrt Vladimira Nazora, odmah smo se sakupili i održali sastanak posvećen preminulom književniku.

Smrt Vladimira Nazora nas je mnogo ožalostila, ali mi čvrsto vjerujemo da će u našoj novoj socijalističkoj domovini biti mnogo ljudi koji će raditi na polju književnosti po ugledu na velikog pisca Vladimira Nazora.

Neka je vječna slava i uspomena na Vladimira Nazora.

Pioniri Stanica mladih tehničara »Nikola Tesla« II reona iz Sarajeva na putu iz Skolplja za Beograd

POVODOM DVE GODIŠNJICE

Jovan POPOVIĆ

Pre osam godina, 22 juna 1941, hitlerovska ratna mašina navalila je na Sovjetski Savez, da uništi prvu zemlju pobedonosnog socijalizma, da liši napredne snage sveta njihove uzdanice. Napredno čovečanstvo osetilo je da se radi o sudbini čovečanstva, da opstanak Sovjetskog Saveza nije samo pitanje jedne države, nego pitanje daljeg razvitka čovečanstva ili pak obeznađenja čovečanstva u slučaju pobede fašizma. Sovjetski Savez prihvatio je tešku borbu, sovjetski narodi dali su sve svoje snage dignute na potenciju socijalističkog patriotizma da odbrane socijalističku otadžbinu i socijalistički poredak, da pobede fašističkog agresora i omoguće oslobođenje porobljenih naroda. Da li iko može poreći tu ogromnu zaslugu Sovjetskog Saveza za pobedu antihitlerovske koalicije nad porobljivačima čovečanstva? Imperijalistički falsifikatori mogu to pokušavati, ali ne mogu to postići, jer je udeo Sovjetskog Saveza u ratu protiv fašizma jedno od najsvetlijih poglavlja u istoriji čovečanstva.

Naši narodi najmanje zaboravljaju i najmanje mogu zaboraviti šta je značilo požrtvovano zalaganje Sovjetskog Saveza u ratu protiv fašizma. Oni to najmanje mogu zaboraviti, jer je dan nemačkog napada na Sovjetski Savez bio dan kada je KPJ pozvala sve patriotske snage Jugoslavije na oružani ustanak protiv fašističkih okupatora, na oružani ustanak koji je već ranije bio dobro pripremljen, za koji je postojalo i sposobno rukovodstvo i snage i uzdanja. Može li se poreći, izbrisati ili izopačiti činjenica da su borbi sovjetskih naroda pritekli kao saborci narodi Jugoslavije, da je upravo u Jugoslaviji Komunistička partija uspela da razgori svenarodni ustanak, da stvori oslobodilačku vojsku koja je bila značajan faktor u zajedničkoj borbi protiv fašizma, i da izvrši revoluciju u kojoj je nikla narodna vlast i nova, socijalistička država?

Ne, ne može se ta činjenica ni poreći, ni izbrisati, ni izopačiti, iako — strašno je ali istina — već godinu dana na tome radi jedan čudovišan propagandno-ucenjivačko-prisiljivački aparat u zemljama socijalističkog tabora.

Godinu dana je prošlo od rezolucije Informbiroa, koja će ostati u istoriji samo kao jedna sramna greška u međunarodnom radničkom pokretu. Sramna ne zato što je greška, nego što je svesno učinjena i svesno nastavljana uprkos teoriji, praksi i duhu socijalizma, uprkos proleterskom moralu, uprkos osnovnim načelima međunarodnih odnosa i obične čovečnosti. Greh Jugoslavije je što je smatrala i što ostaje pri tome da među socijalističkim zemljama treba da važi ravnopravnost, uzajamno poštovanje i dobrovoljnost u zajedničkim odlukama, i da zemlja koja je izvršila revoluciju ima pravo i dužnost da izgradi socijalističku privredu, a ne da bude ili ostane privesak drugih privreda. Da bi se slomila Jugoslavija u njenom potpuno pravilnom stavu, za ovu godinu dana nema te laži, nema te pakosti, nema te ideološke i praktično-političke mere koja nije učinjena prema Jugoslaviji, da bi se »dokazalo« da je njeno rukovodstvo izdajničko, trockističko, da je zemlju odvelo u tabor imperijalista. Čitav taj sistem laži, ucena, pretnji, diskriminacija i širenja veštačkih predrasuda nije originalan. Ne može biti originalan sistem laži, ucena, pretnji, diskriminacija i širenja veštačkih predrasuda protiv jedne socijalističke zemlje — elementi se moraju i mogu uzeti jedino iz ranijih arsenala. »Originalno« je jedino to da se principi socijalizma gaze u ime socijalizma, da se uvodi nacionalna diskriminacija u ime internacionalizma, da se u ime revolucionarne nauke marksizma-lenjinizma čine kontrarevolucionarni postupci. Originalan je samo »adjustirung«. A žalosni rezultat posle godinu dana je taj da je socijalistički front, front mira i demokratije, zbog informbiroovske politike, pretrpeo teške gubitke i izgubio na ugledu među narodima. Jugoslavija je ostala na braniku mira, na braniku internacionalizma. Jugoslavija je pošla mnogo dalje u izgradnji socijalizma, iako su informbiroovski proroci i egzekutori učinili sve što su mogli da osujete tu izgradnju.

Jugoslavija nije pokolebana. Naprotiv, radnička klasa i radni narod Jugoslavije, zbijeni oko svoje Partije, našli su nove potencije svoje svesne snage, jer imaju još jedan zadatak pred sobom: izgrađujući socijalizam izvojevati pobedu istine i pravilnih principa u međunarodnom radničkom pokretu i među socijalističkim zemljama.

Već godinu dana Jugoslavija »ne postoji« kao socijalistička zemlja pa čak ni kao demokratska zemlja, ona »uopšte ne postoji« sem kao meta za napade, koliko amoralne toliko glupe. Na međunarodnim kongresima mira jedino Jugoslavija se ne pominje kao zemlja koja je išta doprinela pobedi nad fašizmom i odbrani mira. Treba je kazniti što se 1941 digla u borbu protiv fašizma. Na kongresima partizana priznaju se partizani svih mogućih naroda, pa i onih koji nisu imali nijednog partizana, samo Jugoslavija nije imala partizana — jer radi postizanja makijavelističkog cilja treba izbrisati sve prošlo, čak proglasiti i prošlo za suprotno.

I zaista se gotovo tako i desilo. Na konferenciji ministara četiri velike sile u Parizu Jugoslavija je tretirana gotovo kao da je ona krivac, kao da Austrija od nje ima šta da potražuje — i u toj nagodbi iza zatvorenih vrata učestvovao je ministar spoljnih poslova SSSR, zaboravivši ne samo sveta prava Jugoslavije, koja je doskora SSSR zastupao, nego i principe marksizma-lenjinizma, principe ravnopravnosti naroda i prava na samoopredeljenje naroda. »Zaboraviši« ono što su o nacionalnom pitanju govorili Lenjin i Staljin«.

Pobeda italijanske reakcije u Trstu proglašena je pobedom snaga mira i demokratije nad najopasnijim neprijateljem — nad Titovom Jugoslavijom. U Tirani je jedini radnički vođa Partije, Koči Dzodze, suđen na zločinački insceniranom tajnom procesu, proglašen izdajnikom i špijunom samo zato što je sarađivao s prijateljskom jugoslovenskom vladom kao i čitava albanska vlada, samo iskrenije. Iz rezolucije Informbiroa, odnosno iz koncepcije čija je ona izraz, izišli su, kao iz one boce u priči iz Hiljadu i jedne noći takvi zli dusi da su oni prerasli i pritisli i one koji su ih dozvali. Divljačka orgija kojom je Enver propratio ubistvo Koči Dzodzea baca strašnu senku na inicijatore tog načina obračunavanja s poštenim revolucionarima i radničkim kadrovima. Je li ta enverovska varijanta pravosuđa početak jedne prakse u međunarodnom radničkom pokretu? Kakav to cilj treba da opravdava ovakva sredstva, koja su ne samo amoralna nego i očita u svojoj lažnosti?

Godina dana delatnosti Informbiroa protiv Jugoslavije — to je godina dana srozavanja komunističkog morala i komunističkih principa. Ne samo što se »pod zastavu internacionalizma« okupljaju raseljena lica najgore vrste i proglašuju herojima misli i dela, ne samo što se svetle istine marksizma-lenjinizma pretrpavaju makulaturom informbiroovskih besmislica, nego se — u nuždi »prakse« javno i bestidno izvrće i sam smisao osnovnih postavki marksizma-lenjinizma. Pogrešna stvar se ne može pravilno zastupati. Pogrešna stvar se može jedino ispraviti, i to iz osnova, inače će — kako bi to rekao Lenjin u mnogo manje strašnoj situaciji — đavo odneti stvar.

Za godinu dana informbiroovske politike ujedinili su se oko Rezolucije oportunisti i karijeristi iz raznih partija. Počele su da padaju glave onih komunista koji ne smatraju da je kušovanje vid proleterske discipline. Neki rukovodioci komunističkih partija ne ustežu se i kao »teoretičari« — igraju ulogu pretencioznih budala, a ni informbiroovski urednici francuskog »Imanite«-a više ne smatraju da važi francuska poslovica da smešnost ubija. Rezolucija Informbiroa, kao nevidljiva haljina onoga kralja iz basne koji je bio go ali niko nije smeo da prizna da nema haljine — razotkrila je mnoge strašne pojave karijerizma, surevnjivog nacionalizma, neznaličke prepotentnosti, šovinističkih apetita, a revolucionarne i kontrarevolucionarne mržnje prema revoluciji i prema onima koji revolucionarnu teoriju primenjuju u revolucionarnoj praksi.

Ma koliko se već godinu dana mešale besmislice, laži i prognoze iz imperijalističkih, buržoaskih i iz informbiroovsko-nesocijalističkih izvora — istina se ne može ugušiti, a duh marksizma-lenjinizma i svetlost revolucionarne prakse ne može se ugasiti.

Pribegavši, u očajanju zbog neuspeha u »brzoj likvidaciji jugoslovenskog slučaja« svim mogućim i nemogućim merama, lažima, provokacijama, prevarama u trgovinskim odnosima, gaženju svih ugovora i stvaranju veštačkih predrasuda u svrhu diskriminacije — Informbiro je u svojoj gruboj taktici pošao i sam od jedne pretpostavke koja je ne samo pogrešna nego i duboko uvredljiva za čovečanstvo. Naime, Informbiro pretpostavlja da će napredno čovečanstvo primiti kao istine iz svetog pisma takve očite gluposti koje mogu primiti samo poltroni i intelektualno nezreli ljudi. Pored nepravdi nanesenih Jugoslaviji, Informbiro lišava napredno čovečanstvo onih svetlih i jasnih perspektiva bez kojih nema revolucionarnih akcija i pobeda.

Do pre godine dana nisam bio svestan jedne sreće, koju uživamo mi pisci komunisti i uopšte pisci Jugoslavije. Do pre godine dana činilo mi se prirodnim i običnim, kao disanje, da pisac komunista mora, sme i može da govori samo istinu. U toku informbiroovske kampanje uverio sam se da se ta obaveza ukida a to pravo uskraćuje mnogim piscima komunistima u drugim zemljama, i utoliko sam više postao svestan sreće da se izražavanje istine u Jugoslaviji i obaveza, i pravo, i mogućnost. Naša Partija nas je vaspitavala da govorimo istinu i onda kada se za istinu daje glava. Naši narodi davali su živote za istinu. Nikakav autoritet ne može nagnati naše komuniste da falsifikuju ono što je nepobitno, da lažu o onome što je očito, da gaze po onome što je najveće. Na kolenima može se ići u Kanosu, ali u socijalizam se ne može ići na kolenima, nego samo dignute glave.

No što je besomučnija i besmislenija informbiroovska kampanja, utoliko više verujemo i znamo da u svim zemljama ima sve više poštenih ljudi-revolucionara, koji vide stvarnost, poimaju duh marksizma-lenjinizma i misle svojom glavom, i mi znamo da istina o čitavom povodu zbog koga je pokrenuta informbiroovska mašinerija prodire sve više u svest ljudi i rastura sve više veštačke magle.

MEĐU NJIMA

FRANCUSKA

PROTEST UMETNIKA

Poznati francuski slikar Andre Fužeron (André Fougeron) optužen je ovih dana zato što je povodom održavanja Kongresa pristalica mira u Parizu izradio jedan propagandni plakat. Zbog toga što se na ovaj način uključio u borbu za mir, sudija Žaden (Jadin) podigao je protiv njega optužnicu u kojoj ga okrivljuje za saučesništvo u demoralizaciji vojske i naroda s ciljem »da naškodi nacionalnoj odbrani«. Naravno da se tu ništa ne kaže s koje strane je ugrožena Francuska.

U vezi s ovim slučajem, francuski napredni umetnici, najistaknutija imena među njima, podigli su glas protesta i izjavili svoju solidarnost sa slikarom Fužeronom, pozivajući ujedno sve umetnike da se pridruže njihovoj borbi protivu svakog napada na slobodu izraza i mišljenja.

ITALIJA

BOTIČELI POD UDAROM SREDNJEVEKOVNE INKVIZICIJE

U Rimu, uvek revnosna policija, osudila je i cenzurisala ni više ni manje, nego jednog Botičelija, slavnog florentinskog slikara, autora čuvene Venere, koja je vekovima izazivala divljenje čitavog sveta.

Odbor u čast Lorenca Mediči reprodukovao je boginju, ograničavajući se, sa krajnjom opreznošću, na to da prikaže samo glavu i ramena. Rimska Kvestura, u direktnoj zavisnosti od Vatikana, zabranila je objavljivanje ove reprodukcije, motivišući svoj postupak na star i prevaziđen način: naime da slika znači povredu morala!

VATIKAN ZABRANIO SVOJ VLASTITI FILM

U rimskim filmskim krugovima prepričava se veoma zanimljiva afera koja je izbila u vezi filma »Fabiola«. Radi se o milionima koje je uložio Vatikan u nameri da napravi jedan dobar propagandni hrišćanski film. Ali, uprkos svih temeljito izvedenih priprema, stvar nije pošla kako trba.

Pri pravljenju ovog filma nije zaboravljeno ni na jedan od elemenata potrebnih da se publika primami.

Režiser filma Blazeti, koji je svoju karijeru otpočeo pod Dučeom, potrudio se da što je moguće bolje obradi scene koje izazivaju sadističko-mazohističke naklonosti.

Sa najvećom pažnjom obrađeni su delovi u kojima se prikazuju lavovi kako proždiru hrišćane.

Glavne uloge podeljene su među glumcima koji svojom lepotom mogu da izazovu simpatije publike.

Vatikan je učinio sve sa svoje strane da scenario, pravljen na onsovu »Života svetaca«, bude što solidnije protumačen. Sam kardinal Vajcman određen je da se o tome stara.

No, pored svih uloženih napora, film je po shvatanju Vatikana, sasvim promašio, i to ni zbog čeg drugog već krivicom samog sadržaja. U filmu se prikazuje gonjenje hrišćana, siromašne klase koju ugnjetava klasa privilegisanih. Ispalo je da je film »Fabiola« pun aluzija na aktuelne događaje, strašno »aktuelan« film. Tako, na primer, odlučnost i rešenost hrišćana pred dželatima evociraju sasvim bliske uspomene, sećanja na hrabre borce iz pokreta otpora pred fašističkim ubicama. U završnoj sceni prikazuje se hrišćanski narod kako zahteva a zatim nameće vlastodršcima mir. Po mišljenju katoličkih krugova ne može uzeti kao poučan i dobar primer da narod nameće mir. Vatikan se najzad naljutio i preko zvaničnog organa zabranilo prikazivanje »Fabole« u Italiji.

Film »Fabiola«, opšte uzev, vrlo je dosadan i bez ma kakve vrednosti. Čitava afera oko ovog filma je više nego komična. Ali, činjenica da je Vatikan koji je na ovom filmu potrošio stotine miliona i, zatim bio prinuđen da ga se javno odrekne i osudi govori o tome koliki je strah u vatikanskim krugovima pred istinom i borbom koju vode napredne snage u svetu.

PEDESETOGODIŠNJICA LEONIDA LEONOVA

U Sovjetskom Savezu proslavljena je nedavno pedesetogodišnjica rođenja jednog od najistaknutijih i najtalentovanijih sovjetskih pisaca Leonida Leonova koji je isto toliko poznat po svojim velikim romanima koliko po svojim dramama i publicistici.

Leonid Maksimović Leonov radi već gotovo trideset godina u sovjetskoj književnosti. Rođen kao sin seljaka, pjesnika-samouka, Leonov je započeo svoju književnu djelatnost u frontovskim listovima za građanskog rata. Prvi njegov roman »Jazavci« (1925) pokazao je da se pojavio pisac krupnih kvaliteta. Roman »Sotj« (1929), u kom je velikim majstorstvom donesena slika izgradnje socijalizma u Rusiji, dobio je visoku ocjenu Maksima Gorkoga. Istakavši činjenicu da je Leonov zahvatio baš »tekuću stvarnost«, ne čekajući da se ona slegne, Gorki je pisao: »A stvarnost on zna, kao da ju je sam radio. On, Leonov, je vrlo talentovan, talentovan za sav život i — za velika djela. I on dobro razumije da stvarnost treba znati baš tako, kao da si je sam radio.« Godine 1930 pojavljuje se »Saranča«, 1932 »Skutarevski«, 1936 »Put na okean« — sve romane u kojima Leonov daje lik novog, socijalističkog čovjeka, život koji on gradi i koji gradi njega. U doba Otadžbinskog rata nastaje »Zauzeće Velikošumska«. Od dramskih djela treba spomenuti »Polovčanske vrtove«, »Običnog čovjeka«, »Najezdu« i »Ljonušku«. Publicistika Leonida Leonova — članci iz ratnog perioda, dopisi sa procesa u Nirnbergu, javni govori — nosi također pečat njegove jake umjetničke individualnosti, sve je to pisano onim »krasnim, snažnim, jasnim ruskim jezikom, baš — jasnim; riječi kod Leonova bljeste« (Gorki).

U pismu koje su Leonovu uputili povodom pedesetog rođendana, sovjetski pisci kažu: »Kao čovjek velikog srca i snažnog književnog talenta, vođen odanom ljubavlju prema Rusiji i ruskom narodu, Vi ste tananо osjetili veličinu naših dana i divno naslikali odlučan okret prema novom u djelima kao što su »Jazavci«, »Sotj«, »Put na okean«. U danima Velikog otadžbinskog rata Vi ste svoj talenat posvetili borbi za nezavisnost, čast i dostojanstvo naše velike Domovine. Vaša plamena publicistička djelatnost povezivala se u godinama rata sa stvaralaštvom umjetnika-patriota koji je dao komad kao što je »Najezda«, — nagrađen Staljinovom nagradom, i roman »Zauzeće Velikošumska«.

U Centralnom domu književnika u Moskvi održano je stvaralačko veče Leonida Leonova. U ime Saveza sovjetskih pisaca Leonova je pozdravio N. Tihonov. Referat o književnom putu L. Leonova održao je J. Surkov. Poslije toga govorili su: B. Gorbatov, V. Jermilov, K. Fedjin, S. Maršak, predstavnici Moskovskog hudožestvenog teatra, Malog teatra, Komiteta za umjetnost SSSR i dr. Na kraju su izvedene pojedine scene iz komada Leonida Leonova i čitani odlomci iz njegove proze i publicističkih djela.

Leonid Leonov je jedan od najčitanijih sovjetskih pisaca u Jugoslaviji, veoma popularan i kod širokih čitalačkih masa i kod pisaca. Njegovi »Jazavci« pojavili su se još u staroj Jugoslaviji među prvim prevodima iz sovjetske književnosti, a nedavno su izišli u drugom izdanju. Isto tako preveden je u staroj Jugoslaviji i njegov roman »Lopov«. »Najezdu« je davalo Pozorište Narodnog Oslobođenja na oslobođenoj teritoriji Jugoslavije još u toku rata, i sigurno je da je to bilo ako ne prvo, onda svakako jedno od prvih izvođenja ovog komada van granica Sovjetskog Saveza. Poslije konačnog oslobođenja naše zemlje »Najezda« je bila na repertoaru gotovo svih pozorišta u Jugoslaviji. Prevedeni su i »Skutarevski« i »Zauzeće Velikošumska«. Uskoro će jugoslavenski čitaoci dobiti, u izdanju »Kulture« jedan od najboljih romana Leonida Leonova: »Sotj«. U istom izdanju izići će i njegova »Saranča«.

I M. J.

MUZEJ BEDRŽIHA SMETANE

U Pragu postoji veoma interesantan muzej, posvećen najvećem češkom kompozitoru Smetani. U muzeju su sakupljeni dokumenti o životu i radu češkog kompozitora, originali rukopisa, skica i korespondencije u vezi sa njegovim delom.

Tu su i dokumenta o delatnosti Smetane :o muzičko-organizacionoj, pedagoškoj, kritičkoj i dirigentskoj. Sve ove uspomene su istovremeno i dokumenti vremena u kome je Smetana živeo, i stvarao i koji je na njega ostavio uticaj. A to je skoro ceo XIX vek, koji je veoma važan za život češkog naroda.

Arhiva muzeja ima 13.000 fotografija i preko 50.000 plakata pozorišnih i koncertnih programa i novinskih vesti. U biblioteci ima preko 3500 knjiga, diskoteka, cele komplete fotografskih negativa, slika itd. Muzej priređuje izložbe, koje pokazuju pojedine grane Smetanine umetničke delatnosti.

Pored ovog praškog muzeja uređena je stalna izložba i u Jablkinicama, gde je Smetana proveo poslednjih deset godina svoga života. Kao muzej bio je uređen i stan u Litomišlu gde se Smetana rodio.

U Pragu takođe postoji Društvo Bedžiha Smetane, koje je sada počelo da izdaje sistematski sve partiture njegovih opera i orkestarskih radova.

Tako sada tek narodno demokratska Čehoslovačka omogućava najširim trudbeničkim masama da se korenito upoznaju sa delatnošću najvećeg svog kompozitora, koji je omiljen u svim slovenskim zemljama i koji je ponos svakog naprednog čoveka.

NACIONALIZACIJA MAĐARSKIH POZORIŠTA

Sa početkom nove pozorišne sezone u Mađarskoj će nestati privatnih pozorišta.

Repertoarska politika Hortijevog režima uklanjala je svaki komad koji bi postavio ozbiljne socijalne probleme, a favorizirala je komade sa reakcionarnom, jevtino šaljivom ili sentimentalnom sadržinom.

Posle oslobođenja ova se situacija samo delimično izmenila. Direktori privatnih pozorišta sedeli su na dve stolice: davanjem bezidejnih komada ugađali su ostacima buržoazije, ali su istovremeno reflektirali i na novu pozorišnu publiku što se odražavalo u izvesnim koncesijama u izboru repertoara. U pozorišnom životu vladala je kriza, koju su savladivala jedino pozorišta naprednih organizacija.

Nacionalizacijom pozorišta treba da se promeni ovo nezdravo stanje. Rukovodioci novih i starih državnih pozorišta pristupili su već sastavljanju repertoara za iduću sezonu, kao i izboru ansambla za svako pozorište.

Glumci pozdravljaju ovu promenu, kao što se to vidi iz izveštaja sa plenuma sindikalne organizacije glumaca. Oni smatraju da će se na taj način popraviti materijalni uslovi njihovog života, jer će od državnih ustanova redovno primati platu — što nije bio slučaj kod privatnih pozorišta — a s druge strane se nadaju, da će prestati glumačka nezaposlenost koja je čak i poslednjih godina bila velika.

Poboljšanje nivoa pozorišta je svakako krupno pitanje, naročito ako se uzme u obzir da su peštanska pozorišta imala prošle godine 35.000 pretplatnika, a da će se taj broj ove godine — kako se misli — popeti na devedeset do sto hiljada.

Jedan pogled na noviju Japansku književnost

Vekovima se u Japanu razvija jedna raznovrsna književnost koja vrlo teško prodire van granica, a sve zbog neverovatne komplikovanosti jezika što pretstavlja često nesavladljivu barijeru u njenom izučavanju i prevođenju. I ona oskudna literatura o japanskoj književnosti, njenoj istoriji i istaknutim pojavama preko kojih je išao njen put, naročito isticanje ideja kojima je ona inspirisana, mahom su izraz ličnih impresija i mišljenja i ne mogu se uzeti kao naučno zasnovan i studiozno razrađen sud. Isto to može se reći i za inače malobrojne antologije u kojima su tekstovi sakupljeni prema ukusu i nahođenju redaktora, pri čemu su neke značajne pojave i pretstavnici izvesnih pokreta i strujanja zapostavljani a isticani su i punije zastupljeni manje važni i manje bitni. Osim toga, prevođenje na ma koji evropski jezik skopčano je sa velikim teškoćama koje se redovno navode u predgovorima prevoda sa japanskog. Čak i kada prevodilac dobro poznaje jezik nije u stanju da na potpuno ekvivalentan način reprodukuje sve metafore, aluzije i poetske slike kojima se služi japanski pisac. Jedna reč iz japanskog jezika ima takvo značenje koje je samo približno odgovarajućem evropskom izrazu i čak izaziva sasvim različite asocijacije. Otuda japanska književnost ostaje kao ostrvo odakle se teško čuje o pokretima i zbivanjima na njemu.

Ali i pored svih ovih teškoća, japanska književnost nije ostala u nekoj savršenoj izolaciji i neupoznata, već je skrenula na sebe pažnju orijentalista i pisaca svih vrsta i nijansa, naročito u drugoj polovini XIX veka, tačnije od 1868 godine, kada je izvršena krupna politička promena i na ruševinama starog uspostavljen sistem centralističke vladavine na čelu sa mikadom.

U to vreme, iz imućnijih kuća mnogi mladi ljudi, željni znanja, odlaze u Evropu i Ameriku na studije, a jedna grupa pisaca počinje sa prevođenjem i objavljivanjem originalnih dela o običajima, zakonima, društvenom i političkom uređenju u evropskim zemljama. Dela Smajlsa, Stjuarta Mila, Kanta, Spensera itd. sve više potiskuju Konfučija i Menčija.

Svestrana radoznalost i polet ogledaju se i u pokretanju štampe i časopisa. Prve novine pojavljuju se oko 1872 godine u Tokiju, a već krajem 1894 godine, uprkos rigorozne cenzure, izlazi 814 listova i časopisa, sa ukupnim tiražom od 367.755 primeraka. U književnom životu značajnu ulogu počinju da igraju časopisi sa književnim kvalitetima. Literarni život sve jače je zapljuskivan uticajima sa Zapada. U oblasti romana izvršena je značajna revolucija, čiji je pokretač Cuboici Juzo, inače talentovan kritičar, koji je sa svojim »Sozej Katagi« (»Tipovi studenata«, 1887) otvorio put realističkom romanu. Njegova drama »Julije Cezar«, kako ističe dobar poznavalac japanske književnosti Dr Florenc, u stvari je jedna verzija Šekspirove drame, sa nizom opisivanja i poetskih naracija koje se prepliću sa radnjom. No, njegove ostale drame pokazuju originalnost i o njima kritika govori sa punim priznanjem i pohvalom.

Težnja da se Japan evropeizira dolazi najviše do izražaja u delima pisca Sudo Nansuja. Za njegovo ime vezuju se pojava političkog romana. U romanu »Gospođe novog stila«, kao glavnu ličnost prikazuje jednu mlekaricu koja se bori protivu ukorenjenih predrasuda, po kojima je nedozvoljeno upotrebljavati kravlje mleko kao hranu. Ona se ponaša kao žena koja je potpuno usvojila način života imućnih žena Evrope, član je kluba žena u kome igra kroket i diskutuje o pravima žene. Njena omiljena lektira je knjiga Spensera o vaspitanju.

Među proznim piscima toga doba ističu se Jamada Taketaro koji je pisao po ugledu na evropske pisce; Jenšo, čiji su romani i naročito novele najpre ispričani u govornom stilu a zatim su ih njegovi učenici fiksirali; Ozaki Toketaro (pseudonim: Kojo) koji je dao niz sentimentalnih dela; zatim Koda Narijuki, čiji se istoriski romani odlikuju imaginativnom snagom i brižljivim jezikom koji se često diže do poetizacije; Iuaja Sazanami, poznat po svojim bajkama koje je objavio u seriji od 24 knjige. Takođe zaslužuju pažnju Iguči Nacu koja je umrla u 24-oj godini, i sa izvesnim brojem malih romana stekla ime, i Muraj Kenzaj koji je kroz osam tomova svojih romana opisao sukob između starih i novih shvatanja u Japanu, krajem XIX veka.

Poezija, preko svojih najistaknutijih pretstavnika, razvija se pod direktnim uticajem strane, najviše engleske poezije i nije obeležena krupnim i značajnim delima.

Pokret koji se javio u japanskoj književnosti početkom XX veka, odveo je japanske pisce u naturalizam, povezujući ih sa stvarnim životom i svetom činjenica i upućujući ih protiv okova feudalnih tradicija. Ovaj pokret stoji pod neposrednim uticajem francuskog naturalizma, pod uticajem Zole i Mopasana.

Kunikida sa svojom bukoličkom satirom, zatim Nacum sa svojim delima kao što su »Mladi majstor« i »Ja sam mačka« već idu stopama francuskog naturalizma. Tajama, koji je u toku od 20 godina napisao preko 400 novela počeo je svoju književnu delatnost podražavajući Flobera. U delu »Južno proleće« Majama daje potpun opis jednog siromašnog japanskog seljaka. Takođe i Nagacuka u delu »Zemlja« (1910) prikazuje život na selu ali u svom postupku ide dalje od Majame, ne slika samo zbivanja kao takva već ispituje materijalne uzroke i lične motive sa kojima povezuje događaje.

Prva i velika reakcija na naturalizam javlja se u obliku tzv. buržoaskog romantizma i idealizma. Istaknuti pretstavnici ove tendencije jesu Kikuči Kan, zatim Suzuki i grupa eklektičara, među kojima ima dekadenata svih nijansa, počev od tzv. »Satanista« do čistih larpurlartista.

Prsle Prvog svetskog rata Japan se pojavljuje na međunarodnoj političkoj areni kao krupna sila. Njegova industrija i izvoz sve više rastu a težnja za ekspanzijom rađa mnoge »Bebite«; čak i književnost se sve više komercijalizuje. Ona ne pretstavlja jedan jedinstven tok jer u njoj dejstvuju razni pravci i stremljenja. Idealizam u njegovoj individualističkoj formi izražavao je na literarnom planu pisac Šiga, kome se priključuju Mušakoči, braća Arišima i drugi »impresionisti« koji su se divili Sezanu, Van Gogu i Rodenu. U svom tretiranju odnosa između čoveka i žene, po svom hrišćanstvu i pacifičkim pogledima bili su sledbenici ideja koje je propovedao Tolstoj, pa su na osnovu njegovih principa obrazovali jedno utopisko seosko naselje. No, čitava ova grupa imala je aristokratski karakter i nije bila od velikog uticaja.

U krilu sitnoburžoaske književnosti razvila se tendencija koja se u Japanu naziva »neoromantizam«. U stvari taj izraz je suviše elastičan i obuhvata naklonost prema retorici, a i takve »nastranosti« kao što je opisivanje seksualnih i psiholoških abnormalnosti i kultivisanje »satanizma«. Postupak jednog Tanizakija, na primer, vodi u čistu pornografiju i izopačenost. U svom »Davolu« on do detalja opisuje mazohizam, u »Tetoviranju« prikazuje jednog čoveka koji je pod opsenom da na jezovit način tetovira telo neke mlade žene, a njegovo delo »Ljubav jednog manijaka« može se slobodno nazvati »Nimfoman«. Pisac Minakami isticao je da su »greh i zločin — predrasude« i da osnovni princip u životu treba da bude: čini ono što ti se prohte. Od interesa je da su ovi pisci u svojim delima veličali feudalne zakone.

Snažan protest protivu ove spiritualne korupcije, kao i protivu materijalne korupcije koju je kapitalizam uneo u sve planove života u Japanu, došao je sa levice. Marksistički orijentisano »Udruženje proleterskih umetnika« izbijalo je napred, predvođeno naprednim piscima kao što je Fudjimori, koji je napustio mesto profesora i zaposlio se u fabrici. No, ova »proletkultovska faza« nije dugo trajala u japanskoj levoj literaturi. Došli su pisci kao Olgava, koji je bez nekih šema, opisao život radnika. Na potresan način pisac Kiši prikazao je u svom delu »Drugarska ljubav« kako se jedna žena žrtvuje nesebično za svoje ideale. U naprednoj literaturi značajno ime pretstavlja pisac Kobajaši koji je u klasnu borbu ušao još kao đak i bio do smrti podvrgnut strašnim mukama, u zatvoru, 1933 godine. Jedna njegova knjiga prevedena je i na engleski (»Cannery Boat«). Revolucionarni pisac Tokunaga poznat je po svojoj noveli »Ulica bez sunca« ali dao je i niz drugih uspelih priča o štrajkovima i borbama sa klasnim neprijateljem u kojima je prikazao smelost i istrajnost u borbi proleterskih boraca.

Još niz drugih naprednih pisaca može se navesti čiji se rad odvijao pod teškim uslovima terora. Gonjeni neprestano od policije, svi s oni osuđivani na dugogodišnje robovanje po kazamatima, a mnogi su pod mukama podlegli. Znatan broj naprednih pisaca bio je vrlo popularan i omiljen u japanskoj čitalačkoj publici. Domaća i strana kritika ističe da je od dvadeset najboljih pisaca 1936 godine petnaest bilo sa levice.

Njihovi buržoaski oponenti ne samo da su bili reakcionari po svojim političkim pogledima nego i mnogo inferiorniji kao pisci. Egzemplar ove vrste pisaca jeste Šimazaki, poznat sa svojim antimarksističkim koncepcijama koje su najviše došle do izražaja u njegovom delu »Lepra« (1934). Tu on prikazuje jednog komunistu za koga se u zatvoru utvrđuje da je bolestan od lepre. Tom metaforom, on je na ciničan način hteo da pokaže "ako je komunista i moralno bolestan od lepre. Zahvaljujući samo ovakvoj svojoj delatnosti koja je odgovarala u potpunosti interesima vladajućih krugova u Japanu on je mogao da postane član međunarodnog PEN kluba. U svom razvoju on je prošao sve faze građanske japanske književnosti, počev od romantizma pa preko realizma do dekadentskog formalizma. U svojoj poslednjoj fazi on je prednjačio među piscima koji su uzdizali militarizam i »japanski duh«.

Uporedo sa progonima naprednih pisaca javljaju se sve očiglednije i jasnije fašističke tendencije u književnosti. Kritičar Hazegava širi »kult niponizma«, ekstremni fanatizam koji dominira u književnosti u toku rata, koji je Japan započeo 1937 napadom na Kinu. Mnogi pisci u to vreme postaju novinari i objavljuju senzacionalistička dela. Dovoljno je pogledati samo naslove tih avanturističkih knjiga pa dobiti približnu pretstavu o njihovom karakteru. U stvari, u toku rata japanska književnost je gotovo potpuno militarizovana. Pisci se nisu delili po rodovima već po tome koje su vojne teme tretirali u svojim delima.

Posle kapitulacije Japana, japansku književnost počela je oživljavati i u njoj se javljaju razna strujanja i kretanja. Pojavljuju se i takva dela čiji autori nastoje da podvrgnu pokajničkoj kritici svoje vlastito držanje u toku rata. U tom smislu pisac Takami

O našoj dječjoj književnosti

(Nastavak sa prve strane)

Kod obrade motiva po narodnim pripovjetkama valja strogo voditi računa o tome da se u novostvorenom djelu sačuva duh narodne bajke i da se ne snizi njezin umjetnički kvalitet. To snižavanje umjetničkih kvaliteta naših narodnih priča i motiva naročito je bilo često prilikom pretjerivanja pojedinih narodnih bajki. Ovo korišćenje motiva iz našeg narodnog blaga treba da bude predmet ozbiljne diskusije, da se ne bi dešavali slučajevi neodgovornog i aljkavog pristupanja tome poslu.

U kratkoj, lirski prožetoj, dječjoj pjesmi, toliko pogodnoj za recitovanje, vrlo smo oskudni, iako ne postoje nikakvi objektivni razlozi za to. Kad je Zmaj mogao da čitavu atmosferu i svijet ondašnjeg djetinjstva dade u kratkim, živim i osjećajnim stihovima, onda današnji pjesnik pogotovu je u idealnoj prilici da u nizu kratkih lirskih pjesama daje našu stvarnost, toliko bogatu, dinamičnu i novu u svakom pogledu.

U našoj novoj dječjoj literaturi najživlju aktivnost pokazali su mlađi pisci, okupljeni oko centralnih pionirskih listova u Beogradu. Pored Branka Copića, tu su se naročito istakli novim savremenim motivima i svježinom obrade mlađi pisci Arsen Diklić, Mira Alečković i Voja Carić. Oni su već dali nekoliko poema i zbirki pjesama s tematikom iz naše nove, socijalističke stvarnosti, pisanih s mnogo duha, vedrine i jednostavnosti. Na rad i razvitak ovih pisaca oko centralne pionirske štampe treba obratiti naročitu pažnju, jer oni, dobrim dijelom, daju ton čitavoj našoj literaturi za djecu, izuzev Sloveniju i, donekle, Makedoniju.

U centralnoj pionirskoj štampi takođe su aktivni i stariji dječji pisci, naročito Gvido Tartalja i Desanka Maksimović. Talentovan pisac popularno-naučnih stvari za djecu i omladinu, Branko Sučević, koji se javljao svojim prilozima u omladinskim i dječjim listovima i prije rata, u toku Oslobodilačkog rata i jedno vrijeme i poslije oslobođenja, sad je skoro sasvim začutao, iako se osjeća naročita potreba za ovakvim prilozima u literaturi za djecu. Sučević, koji ima dara za popularno-naučnu literaturu, trebalo bi i dalje, sa više sistema i pažnje, da radi na ovome polju.

Izuzetan polet na polju dječje literature osjeća se poslije oslobođenja u Makedoniji, koja tek sad stvara svoju dječju literaturu na makedonskom jeziku. Kod njih je naročito pozitivna pojava, što se svi njihovi mladi pisci ogledaju i u literaturi za djecu: S. Janevski, V. Nikoleski, B. Bojadžiski, L. Karlovski, G. Ivanovski i drugi.

Kod Slovenaca naročito treba istaći dobru tehničku opremu izdanja i listova za djecu i dobru organizaciju rasturanja dječje štampe i knjiga, što ima za posledicu to da se knjiga za djecu u Sloveniji mnogo koristi i veoma je omiljena. Listovi za djecu u Sloveniji okupili su oko sebe i aktivizirali veliki broj i starijih i mlađih pisaca. Veliki pjesnik Oton Župančič dao je dragocjene priloge literaturi za djecu. Posebno treba istaći popularnonaučnu knjigu Fr. Slokana »Priče o belom hlebu«, koja je dobila nagradu Komiteta za kulturu i umetnost.

U Hrvatskoj su još uvijek najaktivniji i najviše čitani stariji dječji pisci Mato Lovrak, Josip Pavičić i drugi, dok se mlađi rijetko javljaju u štampi, iako imaju na polju dječje proze već utrven put radovima Lovraka i Pavičića od kojih je, naročito ovaj prvi, zaslužan za dječju umetničku prozu u Hrvatskoj.

U Bosni i Hercegovini izdato je poslije oslobođenja svega nekoliko knjiga za djecu, a pionirska štampa izlazila je neredovno i povremeno. Mlađi pisci, od kojih je jedan pokazivao dosta smisla i talenta za dječju literaturu, odnosili su se prilično aljkavo prema svom literarnom rodu što je, vremenom, dovelo do osjetnog padanja kvaliteta u njihovim radovima.

Crna Gora koristi centralnu pionirsku štampu, tamo ne izlazi nijedan dječji list, niti se koji od književnika, bilo mlađih bilo starijih, bavi pisanjem za djecu.

Uzevši uopšte, naši mlađi dječji pisci odlikuju se savremenošću svojih tema koje uzimaju iz naše žive borbene socijalističke stvarnosti, njihovi radovi odišu zdravim optimizmom, vedrim humorom i novim jugoslovenskim patriotizmom. To je njihova velika prednost pred našom starijom dječjom literaturom, dok su u pogledu umjetničke obrade pokazali mnogo manji napredak i često zaostaju za odabranim djelima naše starije književnosti za djecu. Na tome polju još ih čeka ozbiljan rad i učenje.

Takođe treba napomenuti da je poslije oslobođenja oživjela i razvila se pionirska štampa i izdavačka djelatnost kod nacionalnih manjina u Jugoslaviji: Mađara, Rumuna, Slovaka, Šiptara, Rusina i drugih. Njihovi pisci daju originalne umjetničke priloge za svoju dječju štampu.

Jedan od osnovnih zadataka književnika koji pišu za djecu jeste taj da se bore za što viši idejni i umjetnički nivo naše dječje literature da stvaraju nadahnuto i s ljubavlju za najmlađe građane socijalističke Jugoslavije, da se uživljavaju i saživljavaju sa svijetom djeteta kako bi mu mogli govoriti prisno i prirodno kao drug drugu. Literatura za djecu je isto tako ozbiljan i važan književni rod kao i literatura za odrasle ljude i zbog njene važnosti u odgoju djeteta treba joj posvjetiti izuzetnu i punu pažnju, jer je ona od presudnog značaja za milionsku vojsku naših malih čitalaca.

PRIKAZIVANJE PRVOG MAKEDONSKOG DUGOMETRAŽNOG DOKUMENTARNOG FILMA »11 OKTOBAR«

Posle niza kraćih dokumentarnih filmova, republičko preduzeće za proizvodnju filmova »Vardar-film« snimilo je krajem prošle godine, u vezi sa proslavom dana ustanka makedonskog naroda, dugometražni dokumentarni film »11 oktobar«. Izrada ovog filma je završena i otpočelo je njegovo prikazivanje.

»11 oktobar« je prvi dugometražni dokumentarni film, koji su stvorili mladi makedonski filmski radnici. Prvi deo filma obuhvata nekoliko značajnih momenata iz narodnooslobodilačke borbe makedonskog naroda, evocirajući akcije prvih partizanskih odreda iz Prilepa i Kumanova, koji su 11 oktobra 1941 godine poveli borbu protiv okupatora. Snimanjem istorijskih mesta u okolini Prilepa i Kumanova, odakle su makedonski partizani otpočeli sa oružanim akcijama, zatim Debra, Kičeva, Debarca i Gornjeg Vranovca, gde se nalazila partizanska slobodna teritorija, tvorci filma uspeli su da prikažu razvoj narodnooslobodilačke borbe u Makedoniji, koristeći se pritom i drugim dokumentarnim materijalom kao fotografijama, kartama vođenih operacija itd. Drugi deo filma »11 oktobar« prikazuje proslavu Dana ustanka, sa izložbom fotografija iz NOB, poljoprivrednim izložbama i sajmovima, kao i tradicionalnim festivalima narodnih pesama i igara, koji se svake godine održavaju na dan najvećeg nacionalnog praznika makedonskog naroda.

Dokumentarni film »11 oktobar« snimljen je po scenariju J. Kamberskog, B. Drnkova i T. Popova. Film je režirao Blagoj Drnkov, a snimio Trajče Popov. Po prvi put je za ovaj film komponovana specijalna muzika, koju je napisao makedonski kompozitor Živko Firfov. Isto tako za onaj deo filma koji prikazuje narodne igre sinhronizovana je originalna narodna muzika.

POVODOM GOSTOVANJA POZORIŠTA IZ KRAGUJEVCA, NIŠA, PANČEVA, ŠAPCA I NOVOG SADA

Trinaest pretstava pozorišta iz unutrašnjosti

Pet najboljih pozorišta iz unutrašnjosti NR Srbije, od dvadeset i tri koliko ih danas ukupno ima, gostovalo je više od mesec dana u Beogradu (od 7 maja do 5 juna). Ova gostovanja, prva ovakve vrste u glavnom gradu naše domovine, imala su višestruki cilj: trebalo je, prvo, izdvojivši iz nabujalog posleratnog pozorišnog života ono što je po svojim mogućnostima i dostignućima došlo u prvi plan pozorišne delatnosti, oceniti dosadašnji njihov rad, pravac i puteve, utvrditi rezultate i greške, kako bi se, na osnovu svega toga, mogla što pravilnije usmeriti dalja delatnost i ovih pozorišta i onih drugih, manjih, na koje ova u raznim vidovima deluju i utiču; to je osnovno. Dalje, trebalo je, u isto vreme, odati na neki način i priznanje najboljim pozorišnim kolektivima u NR Srbiji za dosadašnji rad i uložene napore u razvijanju pozorišne kulture, potvrditi i utvrditi pred njima samima njihove rezultate, i dati im potsticaja za nova pregnuća u daljem radu.

Gostovanja u Beogradu narodnih pozorišta iz Kragujevca, Niša, Pančeva, Šapca i Novog Sada pokazuju pre svega ovo: ogroman napredak u radu ovih pozorišta za poslednju godinu, dve dana; vrlo ozbiljno prilaženje dramskim delima u većini prikazanih pretstava; uglavnom dobar i jasan realistički pravac u glumi i režiji; zatim pokazana potrebna briga o idejnosti određenog dramskog dela; trud glumaca na savladivanju teksta, ulaženje u suštinu dela, određenost i jasnoća u karakterizaciji ličnosti. Sve te odlike, ispoljene prilikom gostovanja, potvrđuju da je većina pozorišta u unutrašnjosti dobrim delom shvatila svoje zadatke i da postoje vrlo ozbiljni napori u otklanjanju svega onoga što je obeležavalo onu tipičnu karakteristiku predratnoga »provincijskoga pozorišta« sa svima negativnostima lakog i površnog shvatanja pozorišne umetnosti.

No, s druge strane, ova gostovanja ukazuju i na neke negativne pojave u našem pozorišnom životu, ispoljene negde jače negde slabije, koje su posledica još dosta slabog i neizgrađenog rediteljskog kadra koji daje ton i osnovnu liniju rada u pozorištima. Te pojave ogledaju se, u nekim pretstavama, u čisto scenskim efektima, bez dublje analize i tumačenja teksta; u podvlačenju mračnih momenata; u izvesnoj teatralnosti; u traženju i isticanju efekata po svaku cenu, da bi se zagolicala pažnja gledalaca i postigao momentani spoljni uspeh; u karikiranju ličnosti; u izvesnim dekadentnim, često naturalističkim potcrtavanjima pojedinih ličnosti; bez dubljeg ulaženja u idejnost dela i utvrđivanja određenog socijalnog položaja ličnosti.

Međutim, te pojave, iako jasno podvučene u pojedinim pretstavama nekih pozorišta, — ipak ne umanjuju značaj ogromnih napora koje su uložili, i uspeh i rezultate koje su postigla pozorišta u svome dosadašnjem radu, perspektive koje im se ukazuju, kao i mogućnosti u daljem razvoju pozorišnog života i pozorišne umetnosti.

*

»Ožalošćena porodica« od Branislava Nušića bila je prikazana od strane dva pozorišta: Narodnog pozorišta iz Pančeva (reditelj Mirko Simić) i Narodnog pozorišta iz Šapca (reditelj Nadežda Zamfirović). Oba pozorišta prišla su spremanju ove Nušićeve komedije vrlo ozbiljno, otklanjajući one pogrešne i površne postavke na kojima su se ranije scenski gradila Nušićeva dela u našim pozorištima, prvenstveno u unutrašnjosti: da se igra samo za publiku, jevtino, sa izbacivanjem Nušićevih viceva koji »pale«, da se dođe do komičnosti i brzog uspeha na svaki način itd. Oba pozorišta našla su dobrim delom u »Ožalošćenoj porodici« meru, pravilnu liniju, ozbiljno prišla njenom tekstu, shvatila njenu sadržinu i podvukla njen realizam. Komad nije dat kao lakrdija, već u realističkom stilu, bez preterivanja i ustaljenih i poznatih šablona u prikazivanju Nušićevih komedija.

»Malograđani« od Maksima Gorkog, u izvođenju Niškog pozorišta, pretstavljali su, nesumnjivo, vrlo težak i složen zadatak i za reditelje (Predrag Dinulović i Dušan Antonijević) i za glumce. Niško pozorište prišlo je u ovoj pretstavi vrlo izbiljnom i teškom poslu tumačenja na sceni ovog složenog dela Maksima Gorkog, tananim karakterizacijama ličnosti, atmosferi malograđanštine, i velikim realističkim kvalitetima koje sadrži ova drama. Sa nešto više isticanja Nilove borbenosti i njegovog dovođenja u prvi plan na račun isuviše podvučene izrazitosti Tetereva, sa manje zamračivanja cele atmosfere u kojoj je dato ovo delo, — svakako bi cela pretstava »Malograđana« znatno više dobila u svome realističkom tonu, u podvučenosti realističnih sukoba i u isticanju osnovne piščeve ideje. Međutim, i sa ovim nedostacima, pretstava »Malograđana« je nesumnjiv uspeh Niškog pozorišta.

I u prikazivanju komedije »Podvala« od Milovana Glišića (u dramaturškoj obradi Raše Plaovića; reditelj Dušan Antonijević), staroj i mnogo igranoj komediji koja vrlo često odvodi glumce u karikiranje ličnosti i površne scenske efekte, — Niško pozorište je dalo dobru pretstavu. Ovako postavljena, a naročito sa novim dramaturškim izmenama koje daju celoj komediji osnovnu misao koja je izražena u naslovu dela, a što se gubi u iseckanosti u Glišićevom originalu, — »Podvala« je još uvek naša dobra stara komedija koja se i rado igra i rado gleda.

Narodno pozorište iz Kragujevca obeležilo je dobar i pravilan realistički pravac u svome radu u prikazivanju »Nemirne starosti« od L. Rahmanova (reditelj Rajko Radojković). Ovom pretstavom, od tri koliko je dalo u Beogradu, Kragujevačko pozorište se najviše približilo životnoj stvarnosti. I pored izvesne monotonije koja se mestimično provlači kroz igru, sa više izdvajanja glavnog od sporednog, sa više živosti i životne radosti koja bi istakla osnovnu ideju dela, što bi, nesumnjivo, doprinelo boljoj koncepciji, — pretstava »Nemirne starosti« je dobar i siguran putokaz kojim pravcem treba da usmerava svoj dalji razvoj Narodno pozorište iz Kragujevca.

*

»Dundo Maroje« od Marina Držića izvođen je prilikom gostovanja pozorišta u Beogradu najviše. Ovu renesansnu Držićevu komediju prikazala su pozorišta iz Kragujevca, Pančeva i Novog Sada. Kod sva tri pozorišta pojavile su se iste greške: »Dundu Maroju« nije se pristupilo kao realističnoj komediji ,koju je trebalo dati, kao takvu, i u određenom realističkom stilu, nego kao zabavnoj igri, svoj satkanoj na spoljnim efektima, lakim, naivnim, nameštenim i sasvim nerealnim. Takvo shvatanje renesansne komedije odvelo je reditelje na stranputicu pozorišnoga stvaranja, u banalnosti, u skretanja od realitsičkoga pravca i u bezidejnost. Iz toga, i takvog shvatanja, bez produbljivanja pojedinih ličnosti i njihovih međusobnih odnosa, gubili su se i socijalni položaji ličnosti ,od nemogućeg je pravljeno moguće. Jedan isti efekat se ponavljao po nekoliko puta (Pometovo skakanje u bunar, na primer), jurnjava po sceni tamo-amo, zasmejavanje publike iz raznih uglova scene i iz raznih položaja, — a sve sa ciljem da se samo razonodi spoljnim trikovima publika, a ne duhovitošću koja izbija iz dela, bez ulaženja u suštinu ove odlične Držićeve komedije. Tako je tekst ostao po strani, neprodubljen, a nivo komada snižen; tako je zapostavljena i karakterizacija ličnosti. Toga preterivanja, sa orfeumskim završetkom, bilo je najviše u pančevačkoj pretstavi (reditelj Milan Barić). U novosadskoj pretstavi (reditelj Jovan Konjević) bilo je svega toga daleko manje, ali ni u njoj nisu izostajale izvesne banalnosti i preterana podvlačenja pojedinih momenata. Kragujevačka pretstava »Dunda Maroja« (reditelj Rajko Radojković) bila je na višem nivou od novosadske, iako je i ona obilovala neumesnim i suvišnim isticanjima spoljnih momenata.

Izvesnih čisto pozorišnih efekata, zasnovanih na nedovoljnoj analizi teksta, bilo je, — razume se u daleko manjoj meri, jer to ne dozvoljava samo delo, — i u drugoj pretstavi Vojvođanskog narodnog pozorišta, u komediji »Vuci i ovce« od Ostrovskog (reditelj Jurije Rakitin). Ovo odlično delo klasičnog ruskog pisca, i pored nekoliko vrlo talentovanih novosadskih glumaca koji su nosili komad, uglavnom je režiski zasnivano i vođeno na spoljnjem obeležavanju i tumačenju ličnosti i na njihovim spoljnim odnosima. Iako su »Vuci i ovce« vrlo brižljivo spremani, što se i odrazilo u izvođenju, ipak je ceo problem zahvaćen samo površinski, bez osećanja razlike u socijalnom položaju ličnosti i bez dovoljne ubedljivosti u tumačenju osnovne piščeve ideje.

Te nedostatke, samo u drugoj formi i daleko jače podvučene, nose i dve pretstave Narodnog pozorišta iz Šapca: »Bez krivice krivi« od Ostrovskog i »Kralj Betajnove« od Cankara (reditelj Aleksandar Ognjanović). Dok je u »Ožalošćenoj porodici« šabačko pozorište pokazalo dobar realistički teatar, i put kojim treba da ide dalje, ovim pretstavama je otišlo u sasvim drugu krajnost: u teatralnost, patetiku, deklamovanje, bezživotnost i nerealnost. Šabačko pozorište, pre svega, uzelo je, iznošenjem na scenu ovih komada, jedan vrlo težak, složen i odgovoran zadatak koji nije bilo u stanju da iznese. Otuda se služilo teatralnošću, neprirodnošću, izveštačenim i nameštenim efektima, koji su išli po jednoj krivulji: od karikature (u »Bez krivice krivi«) do mistike (u »Kralju Betajnove«). Nije bilo ni najnužnije analize teksta, koja bi dovela glumce do unutrašnjeg preživljavanja, nego se išlo manje-više jednoliniski i jednotipski u karakterizaciji ličnosti. Otuda je promašenost ovih pretstava dobila još više u svojoj negativnosti.

Šabačko pozorište, koje ima i uslove i mogućnosti da daje dobre realistične pretstave (to najbolje potvrđuje njihova »Ožalošćena porodica«), svakako će uspeti da usmeri svoj put ka realističkoj glumi.

*

Odrediti i razumeti osnovnu piščevu ideju, pravilno okarakterisati date ličnosti i međusobno ih postaviti i povezati u njihovim odnosima na sceni, utvrditi logičnost njihovih odnosa, svakako je jedan od osnovnih zadataka reditelja kada prilazi određenom dramskom delu. Na ovim gostovanjima pozorišta iz unutrašnjosti u Beogradu moglo se zapaziti da se, u većini pozorišta i u većini prikazanih dramskih dela, posvetila pažnja ovim momentima. Idejna strana jednog dramskog dela shvaćena je u tim slučajevima kao prvi i najosnovniji uslov od koga se i prišlo spremanju i izvođenju toga dela. To je izrazito uočeno u pravilnom shvatanju Nušića (»Ožalošćena porodica« pančevačkog i šabačkog pozorišta), u pretstavi »Malograđana« niškog pozorišta, u »Nemirnoj starosti« kragujevačkog pozorišta i, nešto manje, u nekim drugim pretstavama, gde se nije isuviše otišlo za spoljnim efektima, koji su natkriljavali osnovnu ideju dela.

U trećoj pretstavi Narodnog pozorišta iz Kragujevca, u komadu »Duboki su koreni« (reditelj Sava Komnenović), idejna strana dela je skoro sasvim zapostavljena. Upravo, ona je, u neku ruku, i sasvim pogrešno protumačena i postavljena, i pored izvesne scenske živosti pretstave. Ceo komad, koji ima izvesno socijalno obeležje, bio je sveden na ljubavno-psihološku osnovu, na odnose između poručnika Breta, i mlađe senatorove ćerke. Otuda su i Bretova borbenost, i klasna diferenciranost ličnosti, koji su se mogli izvući, otišli u drugi plan da bi se na kraju sve potpuno pogrešno završilo umesto da se napredni, demokratski, i crni i beli udruže da bi se zajednički borili — Crnci se, po nekoj rasnoj liniji, odvajaju i odlaze sami, napuštaju kuću belih. Tako je naopako shvaćeno, protumačeno i postavljeno celo delo.

Međutim, svakako je najslabije i najbezidejnije od svih trinaest pretstava, koliko je dato na ovim gostovanjima, postavljena Nušićeva »Gospođa ministarka« u izvođenju niškog pozorišta (reditelj Dušan Antonijević). Nasuprot prikazivanju Nušića od strane pančevačkog i šabačkog pozorišta, koji su vrlo odgovorno prišli realilističkom tumačenju Nušića, pretstava »Gospođe ministarke« je primer neodgovornog, pogrešnog, štetnog i bezidejnog prikazivanja ove Nušićeve komedije. Od četiri čina u originalu, »Gospođa ministarka« je razbijena u osam slika i data u jednom operetskom dekoru i orfeumskom stilu, sa preteranim karikiranjem ličnosti, vulgarno, lakrdijaški. U ovakvoj rđavoj i pogrešnoj koncepciji Nušića postali su i dobri glumci lakrdijaši koji se ače, improvizuju tekst, govore svakako i koješta.

Nesumnjivo da je ovom i ovakvom pretstavom samo povređen Nušić kao pisac, a niško pozorište, koje se pretstavilo sa svoje dve prethodne pretstave kao vrlo dobro pozorište, čije su mogućnosti svakako i jasne i velike, samo je izgubilo ovakvim prikazivanjem jedne odlične naše komedije.

*

Trinaest pretstava pozorišta iz Kragujevca, Niša, Pančeva, Šapca i Novog Sada u Beogradu, sa deset dramskih dela iz naše i strane književnosti, i pored izvesnih negativnih momenata na koje je ukazano nešto šire da bi se oni što bolje osvetlili, kao nasleđene štetne pojave u današnjem razvoju pozorišnog života kod nas, — govore vrlo rečito uglavnom o dobrom putu kojim idu najveća pozorišta u unutrašnjosti NR Srbije. Svako pozorište imalo je u nekim svojim pretstavama, a naročito u onima koje su kao dobre istaknute, mestimično i u izvesnim scenama dobar i određen realistički pravac, pravilno shvatanje pozorišta i pozorišne umetnosti danas. Na ovim gostovanjima se pokazalo da su pozorišta u unutrašnjosti prevazišla one osnovne teškoće s kojima su se borila još do pre nekoliko godina, da su to već sasvim ozbiljni umetnički kolektivi koji su u stanju da rešavaju i vrlo složene pozorišne zadatke: počevši od pravilnog shvatanja idejnosti jednoga dramskoga dela, pa sve preko glume, režije, dekora, maske — do punog ostvarenja istinske umetničke igre.

Nesumnjivo da će ova gostovanja uticati vrlo pozitivno na njihov dalji put, da će im još jasnije osvetliti i odrediti njihove buduće smernice, pravilnije usmeriti njihov uticaj na manja gradska pozorišta, i učvrstiti njihovo mesto i značaj u našem opštem kulturnom životu i razvoju.

Boško BABOVIĆ

Zapažanja sa pionirskih smotri

Već deset mjeseci pioniri Bosne i Hercegovine spremaju se za svoj veliki kulturno-umjetnički festival. Iz malih potoka gradila se velika rijeka: prvo su po odredima održane priredbe, zatim su najbolje odredske grupe nastupile na sreskoj smotri, a najbolji s ovih smotri upućeni su na oblasna logorovanja, gdje se obavljaju završne pripreme, odakle će poći u Sarajevo — na republički festival. Više od 1500 odreda sa preko 250 hiljada pionira intenzivno žive s mišlju na festival.

★

U Stocu, jednom od istaknutih žarišta socijalističkih kolektiva po našim selima, našli su se na sreskoj smotri pioniri mnogih odreda, seoskih i gradskih. U manjim grupama s radošću koja se tako jasno čita na njihovim licima i s njihovim omiljenim simbolom — maramom — oni šetaju gradom, žive komentarišući svoje pripreme i svoje raspoloženje pred istup. Neko svečano raspoloženje je ovladalo ovom djecom. Valja braniti čast odreda, treba se boriti za naziv najboljeg učesnika na smotri, treba probijati put dalje, k Sarajevu — na festival! Tako misle pioniri Bjelovića, Berkovića, Ljubinja, grada. Plemenito takmičenje zahvatilo je i obuzelo ove najmlađe građane naše socijalističke domovine.

Horske, dramske, folklorne, recitatorske izvedbe se smjenjuju u 3 pretstave, koje su trajale 7 časova. 7 časova lijepih uspjeha i odraza vidnih napora da se masovno i svestrano razvije kulturno-umjetnički rad u organizaciji najmlađih sreza stolačkog, da se na polju umjetničkog vaspitanja pionira zabilježe značajni rezultati, koji bi poslužili kao osnova novim i većim.

★

U Čapljini, na repertoaru sreske smotre bilo je i umjetničko čitanje. Pionirka je čitala članak »Sutjeska«. Koliko smisla za emotivni akcenat! Koliko proživljenog unošenja u sve pore vanrednog sadržaja! Ona je tražila i našla izraz da prenese na one koji su je slušali ono što je zaista razumjela i osjetila: legendarne događaje koji su se zbili na Sutjesci, iz kojih je izrastala velika Titova epoha i u njoj veličanstven put naroda naših u socijalizam.

★

U Mostaru je nastupio tamburaški orkestar od preko 30 pionira, kojim je dirigovao rukovodilac vojnog muzičkog zbora u gradu. U Banjoj Luci u toku priprema osnovano je pionirsko pozorište, koje je postiglo vidne uspjehe, zahvaljujući naročito zalaganju dramskog umjetnika Marušića. Velike uspjehe na smotrama pokazale su kulturno-umjetničke grupe u Sarajevu, Tuzli, Bihaću, Zavidoviću, Bugojnu, Brčkom, Doboju, Livnu i tako redom.

Čedo KISIĆ

objavio je priču »Ovde, u dnu moje duše« u kojoj se kao lajtmotiv provlači sledeća misao: »svu istinu o sebi treba napisati — vidite kakve sam sramne stvari počinio!« Autori ovakvih mea culpa nazivaju se poltronima i nitkovima, ljudima koji nemaju nikakve veze sa ljudskim dostojanstvom. Bez ikakvog stida oni ukazuju na to da krivica nije u njima već u uništavilu ljudske prirode.

U nizu ovih pisaca koji idu za tim da animaliziraju sve što je u čoveku ljudsko da čoveka srozaju na nivo obične bestije, istaknuto mesto zauzima Sakaguši sa svojim pričama o erotomanima i ludacima. Drsko se nazivajući »duhovnim gangsterom« on u jednoj svojoj autobiografskoj noveli piše ovako: »za vreme rata nisam ni za šta mario i živeo sam po principu da me se malo tiču drugi«. No, on ne preza ni pred čim da iznese svoje neronovske snove o tome kako je iz puke radoznalosti želeo da vidi uništenje Tokija i njegovih stanovnika.

Broj književnih časopisa, čiji je sadržaj gotovo isti, rapidno raste. U njima građanski pisci iznose svoje ispovesti na koje nadovezuju mizantropske koncepcije o apsurdnosti ljudskog postojanja, o tome da je svet ništa drugo nego običan konglomerat moralnih monstruma i ludaka i da je jedini spasonosni put — samoća. Sa ovakvim temama prepliće se najodvratnija pornografija; ugledno mesto dobile su priče o seksualnim zločinima. Pored ispovesti japanskih pisaca pojavljuju se imena Sartra, Morijaka, Franca Kafke, Folknera, Sarojana i drugih.

Na čelu reakcionarnih pisaca nalazi se kritičar Kavakami koji propoveda vraćanje na staru ideologiju, tj. na »niponizam«. Zatim dolazi grupa oko časopisa »Ninžen«, na čelu sa poznatim piscem Kime, koji se ističe sa svojom apologijom iracionalizma i potčinjavanja autoritativnom režimu, odnosno odricanja od lične slobode. Krajnji anarhistički individualizam zastupa se u časopisu »Sinko«. Pisci Sakagiši, Kitahari i još neki dekadenti pretstavljaju tokiske egzistansijaliste. Pisci stare generacije kao na primer Šiga i Mazamin veličaju carski režim i feudalizam, a neki polažu svoje nade u budizam, čijim se dogmama nadahnjuju u svom stvaralaštvu.

Protivu ove i ovakve literature koja vodi u regres i koju štite i forsiraju američke okupacione vlasti javlja se i sve se borbenije određuje jedna druga, demokratska književnost. S proleća 1946, osnovano je »Literarno društvo novog Japana«, koje broji 230 pisaca, predvođenih najistaknutijim pretstavnicima revolucionarne književnosti. Program ovog društva obuhvata razgranatu aktivnost koja zahteva mnogo borbenosti i samopregora: stvaranje i širenje takve književnosti koja će se boriti protiv ostataka feudalizma i fašizma, protiv svega što koči pravu obnovu Japana.

Napredna književnost sve više prodire u mase japanskog naroda i zauzima sve jače pozicije i pored raznih mera koje protivu nje preduzimaju američke okupacione vlasti. Među pretstavnicima i istrajnim pobornicima ove književnosti nalaze se vrlo talentovani pisci tako da je i sama buržoaska kritika prinuđena da im oda priznanje. Tu je talentovana žena pisac Hirabajaši koja je u priči »Jedna takva žena« prikazala jednu ženu koja pristupa tajnoj organizaciji i izbavlja muža iz zatvora gde je bio zatvoren zbog svoje revolucionarne delatnosti. Dvadesetogodišnji radnik Ozava Kijaši zabeležio je veliki uspeh novelom »Provincijska fabrika«. Značajnu pojavu pretstavljaju priče »Abaširi« od Mijamoto, zatim »Žaba« i »Uoči kapitulacije« od Tokinaja, »Moja karta« od Sada Ineko itd. Ono što daje prednost naprednim piscima jeste činjenica da prikazuju Japan realistički, onako kakav je on danas, što daju likove običnih ljudi koji se bore za punu demokratizaciju zemlje, žene koje od kućnih robinja postaju revolucionarni borci, radnike i radnice, seosku omladinu itd. U svoje stvaralaštvo oni unose nove motive, nove teme, nov stil, obnavljaju jezik i čine ga pristupačnim čitalačkoj publici, upuštaju se u smele poduhvate, povezujući beletristiku sa polemikom i reportažom.

Od stranih pisaca napredni, literarni časopisi objavljuju samo pretstavnike napredne literature.

Sa masama napredni pisci povezuju se ne samo preko svojih dela već i preko literarnih kružoka koji zajedno sa »Literarnim društvom novog Japana« i njegovim sekcijama pretstavljaju široko razgranatu mrežu. U Jokohami literarna sekcija organizovala je kurs za uzdizanje mladih pisaca. Takvih sekcija ima već preko trideset.

Između pretstavnika napredne i nazadne književnosti vodi se žestoka borba. U borbi protiv reakcionarnih shvatanja u književnosti napredni kritičari stavili su se u odbranu klasičnih žanrova narodne poezije. Na svojoj strani oni imaju većinu čitalačke publike u Japanu.

Veliki buržoaski list »Meniši« ustanovio je nedavno »Kulturnu nagradu« koja će biti dodeljena onom piscu koji je po mišljenju i na osnovu glasanja čitalaca najbolji u Japanu. Najveći broj glasova dobila je žena pisac Mijamoto Juriko za novele »Trava kazaši« i »Dolina Banši«. U prvoj noveli ispričana je sudbina jednog revolucionarnog borca i njegove žene, a u drugoj se prikazuje život jedne žene koja je član Komunističke partije Japana. Sve to pokazuje da čitalačka publika u Japanu pravilno shvata i sa budnim interesovanjem prati nastojanja naprednih pisaca da stvore takvu književnost koja će stajati u službi životnih interesa naroda i u potpunosti odgovarati njegovim duhovnim potrebama.

M.

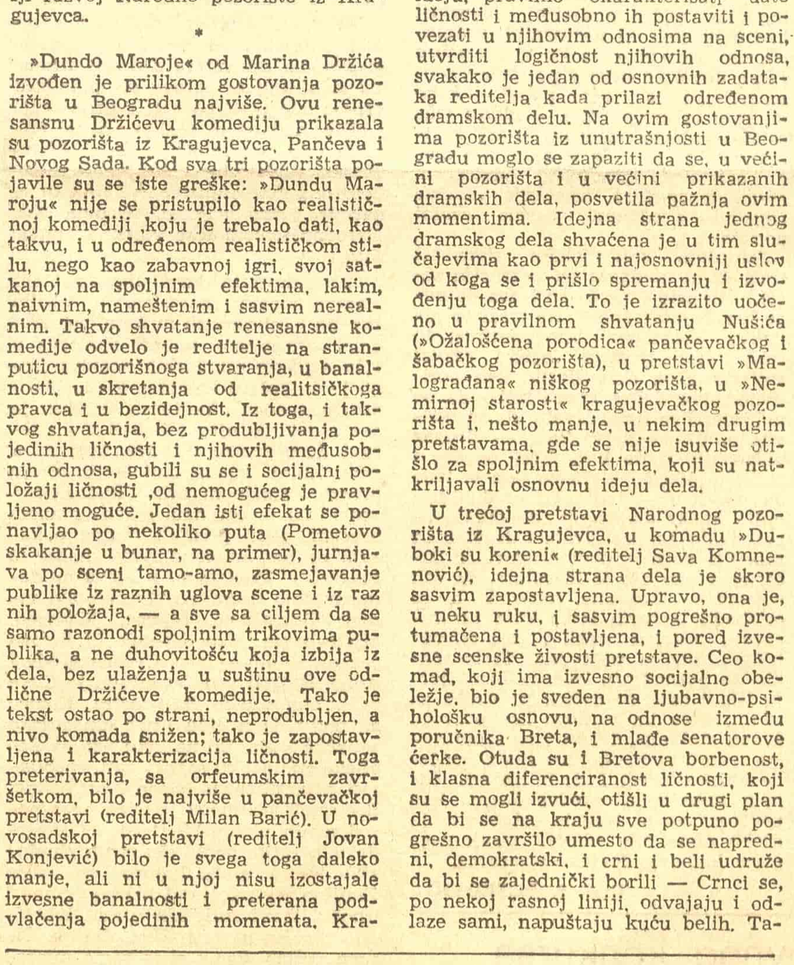

M. Ćirić: Brigadisti

SUSRET NA SUTJESCI

»Stajali smo kraj Sutjeske misleći na pale drugove koji su izginuli na Tjentištu. Tada je pored nas naišao drug Tito sa Vrhovnim Štabom. Švapski topovi su gađali stazu prema Barama. Ali Tito se nije osvrtao na paljbu topova, već je išao naprijed, u susret njoj«.

Kad zapjeva grlica u žbunju
i zorom zaplovi oblak zalutali,
opet sam s vama, drugovi,
i slušam vaše priče,
i trčim bosonog po obali.

Obilazim s vama sve kutke
gdje smo se nekad igrali,
plićake kraj ade
i tajne gazove,
gutam zanesen priče o gusarima
i snujem o bjegu
u zemlje daleke,
i radujem se svakoj riječi
i rukujem
i grlim sa svima.

Pjesma brigade
doplovi sa skele
i smjeh kliktav vine se nad rijekom.
Al dok ih željno očima pratim,
ja čujem opet Sutjesku hladnu
što huči kroz kanjone
i pljuska tvrde staze
kuda su prošle naše kolone.

I vidim našu četu
u stroju poslije bitke, —
ophrveni tugom
žalimo drugove.
I niko riječi da kaže,
i niko da glavu digne
dok sumrak liježe umorno
na Sutjesku i rovove.

Mnogo je humki
kraj gradine u travi,
svaki pogledom tamo
voljene drugove traži,
a s tugom zlokobna misao
srca ratničkih plavi:
»Koliko još će nas tako ostati
da bdije na mrtvoj straži«!

Mjesec je iza visokih litica
Sutjesku obasj'o u pjeni,
i nas pognute u tuzi,
i naša ratom opaljena lica.
I opet su granate dizale
visoke mlazove vode.
Al ništa nas od humki da odvoji,
i ništa naprijed da krene
— samo vidimo drugove
što s nama neće stići
nikad do Slobode!

Al ko da ste opet
svi među nas stali
i smjehom izljubili četu cijelu,
radost bljesnu u oku,
oživi sve na obali
— među nas dođe
Tito
u sivome šinjelu!

I ko da obasja
sav život pred nama,
mi krenusmo za njim
kroz jeku topova.
I — dok je nad Sutjeskom
naš plotun grmio —
znali smo da je u nama on vječan
ko zavjet vaših dalekih grobova!

Risto TOŠOVIĆ

(odlomak iz poeme »Omladinska četa)

BILJEŠKE O DODIRU S PIONIRIMA

Ne jednom, sa zanimanjem sam posmatrao dječja lica kad su bila nečim zanimljivim zauzeta: napregnutost kojom prate predmet svoga zanimanja ima — tako se meni uvijek činilo nečeg od one snage kojom se prima sjemenka određena da proklija i rodi plodom. U toj napregnutoj pažnji ima redovno onog kretanja koje obnavlja život i neumoljivo vodi ka višim njegovim vidovima.

I neki dan, u Tuzli, prilikom pionirskih umjetničkih smotri, za vrijeme izvođenja programa, ta su mi se osjećanja ponovo nametnula posmatrajući mnoga dječja lica iz sela i grada. Možda sve one riječi, pokreti i melodije nisu budile konkretno određene pretstave kod njih, još je taj svijet zvukova, boja i misli možda dobrim dijelom ostajao sam za se, neprimljen da kraja, još možda nedovoljno formiran kao doživljaj — ali su nesumnjivo postojali svi uslovi za to: krajnja dječja radoznalost i još nedovoljno svjestan samoga sebe nagon za odražavanjem subjektivno doživljenog spoljašnjeg svijeta, i, u cjelini uzevši, tu je bio mlad, krajnje osjetljiv kolektiv koji je sadržavao u sebi bezbroj nenačetih mogućnosti najraznovrsnijeg oblikovanja nagomilanih utisaka. I, činilo mi se, trebalo se nad tim zamisliti.

2

Ali neočekivano, pogled mi se zaustavi na licu jedne seoske djevojčice: iznad sve napregnute pažnje kojom je posmatrala igru mladih izvođača, na njenom licu kao neki otsjev iz daljine, kao neka nijema melodija beznadne osamljenosti, lebdilo je na njemu nešto zabrinuto, sumorno, patničko. I kao kad čujete neki govor izdaleka najprije nejasan, pa onda što bliže sve razgovijetniji i razumljiviji, tako i u meni postepeno raslo i postalo jasno pitanje: ima li igdje išta uzvišeno i sveto u ljudskom životu čega se nije dotakle obesvećujući i unižavajući dojučerašnje antagonističko društvo, društvo eksploatorskog, porobljivačkog sistema? Ne, izvjesno nema: i djetinjstvo i starost, i ljubav i hrabrost, i čast i požrtvovanje — sve je bilo, sve je moralo biti uniženo i unakaženo. Ova djeca koja su podražavala pokretima i ponašanju svojih starijih i nesvjesno su upila i ponijela svu težinu sumorne prošlosti, svu nepravdu životnih uslova pod kojima su živjeli njihovi roditelji i ponijeli to na sebi kao robijaški žig. »Prokleta stvarnost« jučerašnjice izbila je i na ovom dječjem licu, osjenčila ga tugom i teškom zbiljom života koju nije mogla da zbriše ni vedrina djetinjeg smiješka, ni sjaj očiju. Ne, možda mi nije ni danas još potpuno jasna sva razorna snaga jednog društva — mislio sam — koje se dijelilo na gospodare i sluge, na eksploatatore i eksploatisane, koliko je duboko zadirala u duše, koliko je u najdubljim dubinama podgrizala radost i snagu života.

3

Tom prilikom neizbježno mi se nametnula misao o dječjoj literaturi kao o jednom od najvažnijih zadataka, ne samo po tome što te literature nema dovoljno nego i po tome što ona treba, i, osim toga, nikad — kako mi se u taj mah činilo — nisam jače osjetio potrebu idejnosti u toj književnosti, potrebu da se razvije u djeci osjećanje hrabrosti, odlučnosti, stvaralačkog žara, osjećanje veličine zajednice i odanosti prema svojoj domovini.

Današnja socijalistička stvarnost traži život podignut za potenciju više: i misaono i osjećajno treba da bude iznad jučerašnjeg. Ne traži to nikakva »povišena temperatura«; to traži miran, trezven logički razvoj socijalističkog stila života: sve pozitivne, stvaralačke snage treba da se neizmjerljivo umnožavaju, da se nadvisuju, da se prevazilaze — drugog načina ne može biti. Pisci uopšte a naročito dječiji — riješio sam se tada da napišem — treba da produbljuju opšte utiske stvarnosti, da dublje upoznavaju zakone života i društvenog razvitka nego njihovi drugovi od juče, da se ne uče iz literature, da čak »zaborave« literaturu samo da bi se oslobodili gotovih šema koje razoružavaju oštrinu misli i koje odvode lakšim, utrtim putevima. Treba dakle da posmatraju ljudska lica, dječja lica i nađi će uvijek potstreka za rad, otkriće im se novo lice pravoga života, radosnog života, i ne samo njima nego i svima kojima budu upućene njihove riječi. I, da bi izbjegli jednom nesrećnom predubeđenju, tom prilikom ne bi trebalo zaboraviti da dječji pisac nije »dječji« pisac, nego pisac budućeg čovjeka-stvaraoca.

Emil S. PETROVIĆ

Rezultati književnog konkursa za pisce početnike

Početkom ove godine Savez kulturno-prosvetnih društava Vojvodine i »Letopis Matice Srpske« raspisali su književni konkurs za pisce-početnike. Na konkursu je učestvovalo 91 mladi književnik sa 223 pesme, 49 pripovedaka i 7 eseja (prikaza).

Pročitavši sve radove, članovi žirija doneli su odluku o dodeljivanju nagrada.

Prva nagrada za pripovetku nije dodeljena. Druga nagrada za pripovetku dodeljena je Srbislavu Todoroviću, direktoru Narodnog pozorišta u Kragujevcu za pripovetku »Suparnici«. Tri treće nagrade za pripovetku dodeljene su Čedomiru Brašancu, studentu medicine u Beogradu za pripovetku »Novo doba«, Božidaru Kovačeku, učeniku gimnazije u Novom Sadu za pripovetku »U dućanu« i Vladislavu Kopunoviću, uredniku »Hrvatske riječi« u Subotici za pripovetku »I tako je počeo novi život«.

Prva i druga nagrada za poeziju nisu dodeljene. Dve treće nagrade dodeljene su Vasi Popoviću, uredniku »Omladine« u Beogradu za pesmu »Na mojoj zemlji« i Lazaru Laziću učeniku gimnazije u Somboru za pesmu »Jesen 1948«.

Za esej nije dodeljena nijedna nagrada.

Savez kulturno-prosvetnih društava Vojvodine organizovaće ovog meseca u Novom Sadu savetovanje sa piscima-početnicima, na kome će se dati osvrt i analiza konkursa, a takođe će se pružiti pomoć mladim piscima u daljem radu.

HRVATSKI KNJIŽEVNICI U MARIBORU

Posle uspele književne večeri u Ljubljani književnici iz Hrvatske posetili su 7 juna Maribor. Tom prilikom oni su razgledali neke fabrike. Uveče su u Narodnom pozorištu priredili književno veče. U ime trudbenika Maribora pozdravio ih je književnik Anton Ingolič. Pretstavnici masovnih organizacija Maribora čestitali su hrvatskim književnicima na uspeloj književnoj večeri i darovali ih cvećem. Gradski narodni odbor priredio je u čast hrvatskih književnika večeru, kojoj su prisustvovali prestavnici MK KPS, masovnih organizacija, mariborski književnici, kulturni radnici i racionalizatori iz fabrika.

Sutradan su hrvatski pisci razgledali hidrocentralu na Mariborskom otoku.

SPLITSKA OPERA GOSTOVALA U ZADRU I ŠIBENIKU

Opera Splitskog narodnog pozorišta gostovala je ovih dana u Zadru i Šibeniku, gde je dala ukupno devet pretstava.

I u Zadru i Šibeniku izvela je Gotovčevu operu »Ero s onoga sveta« i operu »Madam Beterflaj« od Pučinija. Opera je na ovom turneju završila svoju ovogodišnju pozorišnu sezonu.

SPLITSKA DRAMA NA HVARU I KORČULI

Od 20 juna do 3 jula Drama Splitskog narodnog pozorišta gostovaće u Hvaru, Valaluci, Blatu i Korčuli. Na ovoj turneji, čime završava svoju ovogodišnju pozorišnu sezonu, prikazivaće dramu »Duboko korenje« od američkih pisaca Goua i Disoa, »Pod maskom« od Pjera Rismonda, »Mirandolinu« od Goldonija i »Hasanaginicu« od Ogrizovića.

POD DURMITOROM

Janko ĐONOVIĆ

Put od Titograda do Žabljaka je doživljaj za sebe. Penjete se iz Zetske nizije na visinu travnih durmitorskih visoravni, sa dna kazana na njegov poklopac, iz velike vrućine spečenoga Čemovskog polja u svježe predjele gorostasnih planina, gdje se ljudi podjednako hrane vazduhom kao mlijekom i šumskim jagodama. Poslije hučnog prometa radionica, kancelarija, pruga, dočekuje se usamljenost planinskih kutaka. Priroda djeluje kao idila gđe ćeš okrijepiti snagu i odmoriti nerve za još veća pregnuća i napore u izgradnji Petogodišnjeg plana i stvaranju socijalizma.

Na putu za Žabljak, Krnovo je prava i divlja planina. Tu osvaja modrina bukve i visinska trava od koje ovce daju onako gusto i jako mlijeko. Koliko je god ljeti prijatno preći automobilom preko njega, dišući lako, punih plućiju čisti vazduh, toliko je opet strašno zimi. Snjegovi, vjetrovi i nepogode učine ga neprohodnim nedeljama. Tek grupice kuća strmih krovova u vidu lovačkih šubara stisnu se i jedva dime. A unutra, oko cijelca žara od planinskih krlja okupe se čeljad i razgovor se ispreda jednako kao vunena prediva u krilima žena. Preko takvog Krnova partizanski borci su se probijali po snježnim smetovima i nalazili utočišta i tople kuta u njegovim planinskim naseljima. Sa Krnova počinje da se doživljava Durmitor: reljef izbrazdanih planina kao vučji zubi crtaju se u vidiku, među kojima se ističe jedna ukrivo uzdignuta greda, koja gospodari nad svima drugim visovima. Za trenutak putniku se i ne učini da su to planine, nego kameni oblaci ili same medvjeđe šape, ustremljene u prostrano nebo.

— To je Durmitor, tamo idemo! — pokazuju nam daleke grebene u čijim uvalama bijele se krpe snijega i u ovako vrućim ljetnjim danima.

Kada se stupi na travnu visoravan Žabljaka, lijevo se ukazuju kameni palci Durmitora od kojih, čini se, čovjek se udaljava, vozeći se neprestano naprijed. Po visoravni se vidi više planinskih naselja a na oblim, travnim, bregovima, pored zgusnutih krda ovaca, kao veslači zamahuju redovi kosača i obaraju cvjetnu i laku planinsku travu. Seljačke mobe svuda kose; brusenje sječiva odjekuje sa blagih površi. Razmimjujemo se sa natovarenim kolima sijena pod kojima se jedva primjećuju mrki planinski vučići ili živahni konji, kratkih ušiju.

Na kraju visoravni nalazi se varošica Žabljak, pod samim kamenim gromadma Durmitora s druge strane. Tu su skupljeni gotovo svi planinski vrhovi kao prsti na ruci i strše, dalje i bliže, nad ovom umiljatom, za vrijeme rata pogorelom, a sada obnovljenom varošicom. U teškim danima Četvrte i Pete ofanzive, u Žabljaku se nalazio, jedno vrijeme, Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske i Maršal Tito.

Usred durmitorske divljine, na 1465 metara nadmorske visine, u blizini tamnih i četinarskih mrčava, nalazi se hotel »Durmitor«, na pet spratova u stilu alpiskih planinskih domova. Hotel je do pola u kamenu, a od pola u drvetu, uređen i konforan. Prijatno je posmatrati sa njegovih balkona i terasa durmitorske džinove, koji se u nepravilnoj, izlomljenoj liniji crtaju prema zapadnom nebu. Radoznalost posjetioca je ogromna i kao svakom brucošu, gosti pristigli ranije, pokazuju ne bez ambicije svoje znanje iz geografije. Pred nama s lijeva na desno nijemo triumfuju durmitorski visovi: Savin-kuk, Šljeme, Medvjed, Minin-bogaz, Bobotov-kuk ili Čirova pećina, Kobilja-glava, Crvena greda i drugi. Najviši vrh Durmitora je Čirova pećina visoka 2522 metra. Kamena piramida u vidu listre crnogorske seljačke kuće. Do na ovaj vrh sa Žabljaka pješači se sedam sati, zaobilazeći nepristupačne grede i prosjeline. Radoznali planinari prolaze prvo pored malih planinskih torova i savardaka, a zatim pored skrivenih planinskih jezera, među kojima se ističe Zmijino jezero, pored ledene pećine i ispod i iznad snježnih utrga, debelih po nekoliko metara. Zbog daljine Čirove pećine, kao i zbog same interesantnosti puta, oni provode noć u planinskim kolibama, da bi mogli u sami cik zore produžiti put po jedva pristupačnim grebenima.

Ali ono što pod Durmitorom naročito privlači interes sviju posjetilaca, to je čuveno Crno Jezero, udaljeno desetak minuta od hotela. Do njega se dolazi travnim oblinama ispod četinarske i bukove šume ili izgrađenom cestom za automobile. Jezero je skriveno od oka posjetioca sve dok se dođe na njegovu obalu. Odsvakuda opasano visokom tamno-modrom šumom, odjedanput pukne njegovo ogledalo, sastavljeno od dva prilično velika komada, prevezana jednim uzanim grlom. Jezero se nalazi direktno pod samim kamenim masivom Medvjeda koji se nad njim okomito uzdiže, prekriven nekakvim tamnim maljama. Jezerska voda je kristalno čista, prozirna, u njoj se odbljeskuju durmitorski grebeni prošarani i ljeti snježnim bljelinama. Od jedanaest sati prije podne voda je ugodna za kupanje i ronci sa oštro izbrušenog kamenja na obali imaju utisak da skaču u ogledane snježne utrge, utkane u reljefu Medvijeda. Drugi veslaju barkama po jezeru, sunčaju se, obilaze njegove skrovite kuteve gdje stijene Medvjeda gotovo vertikalno padaju u vodu ili gdje ogromne jele i borovi, iskrljane od starosti i nevremena, trunu na njegovoj strmoj i ponegdje nepristupačnoj obali.

Iz četinarskih mrčava koje obrubljuju jezero spuštaju se krda ovaca sa čobanima. U vrućim danima ova krda na jezeru piju vodu, zvoneći tiho i duboko svojim zvonima koja se rasipaju kroz šumu i po obali, da posjetilac doživljava rijetko prijatnu planinsku idilu, svježu i nenačetu u svojoj čistoti. A posjetioci jezera kada oženje, među nekoliko voda, naročito se okupljaju oko jednog izvora, u mrčavi, na samom rubu obale. Iz stare, zašegane bukove krlje izbijaju prilično jaki brbuci vode sniježanice, čisti i biserni kao i čitava priroda unaokolo.

Pod veče i ujutro prosijecaju jezerske dubine i okrajke brze pastrmke. Skokom zapjene površinu, napadnu daščicu ili koru hleba, bačene iz barke, pa zatim iščeznu.

Strpljivi pecaroši sa oblaskih stijena trzaju udicama i vesele se kada uspiju ovu mrko-smeđu ribu, sa crvenim tačkicama, da izvade iz mirnog jezera.

Pod Durmitorom je ponekad i vrlo bučno. Karakter našeg socijalističkog ustrojstva učinio je da je Žabljak postao vazdušna banja za široke slojeve trudbenika iz sviju krajeva zemlje. Po travnim površima i na samom jezeru igraju se i kupaju djeca u prisustvu svojih vaspitača. Njihove lijepo uređene barake za stanovanje nalaze se u Žabljaku. Između jezera i hotela pod visokim četinarima, razapeti su opet šatori gdje žive naši fiskulturnici. Tamo je uvijek živo, čuje se pjesma, dozivanje i razna vježbanja. Uveče priređuju logorske vatre, gdje uz silne ognjeve od starih jela i borova i pred brojnom publikom iz hotela i iz Žabljaka ,daju svoje interesantne programe do duboko u noć. Drugi put, šetajući travnim površima, nadsvođenim iglastom smrčevinom, naiđe se na široke grupe djece ili fiskulturnika koji, polegli u travi, drže u prirodi svoje konferencije i slušaju predavanja...

U hladu dubokih mrčava oko jezera posjetioci nalaze uvijek izvanrednog odmora i razonode. Tu se pjeva, čita, spava, skupljaju šumske jagode, dobija apetit i fizička svježina jednako kao vedra i krjepka osjećanja i raspoloženja.

TURNEJA OBLASNOG NARODNOG POZORIŠTA IZ PRIŠTINE PO KOSMETU

Posle uspešnih pretstava u Kosovskoj Mitrovici, Zvečanu i Kruševcu Oblasno narodno pozorište iz Prištine otpočelo je 16 juna turneju po Kosmetu. Od 16 do 20 juna pozorište je gostovalo u Kruševcu sa Nušićevim »Sumnjivim licem« i »Vodom sa planine« od Đokovića i Plaovića na šiptarskom jeziku. Od 20 do 24 juna pozorište je sa istim pretstavama gostovalo u Gnjilanu. Pozorište će dalje gostovati u Prizrenu gde će prikazati »Prst pred nosom« od Horvata i »Most« od Božića.

»Sumnjivo lice« i »Voda sa planine« prikazaće se zatim u Đakovici, Peći, Starom Trgu, Kosovskoj Mitrovici, Zvečanu, Obiliću, Golesu i Podnjevu.

U svim mestima Pozorište će davati pretstave i u seljačkim radnim zadrugama i na radilištima.

Sem pomenutih pretstava pozorište će prikazati i novopripremljeni komad »Duboki su koreni« od Goua i D'Isoa.

Pored pretstava, članovi Pozorišta održaće predavanja o značaju kulturno-umetničke delatnosti, politička predavanja i drugo.

BIBLIOGRAFIJA

Ivan Novikov: **Puškin na jugu.** Biografski roman o Puškinu. S ruskog preveo Živko K. Kostić. Izdanje »Prosvjete«, Zagreb, 1949, latinicom, 448 strana, cena 109 dinara.

A. S. Puškin: **Pripovetke.** S ruskog preveo Božidar Kovačević. Sadržaj: Arapin Petra Velikog, Pripovetke pokojnoga Ivana Petrovića Bjelkina, Istorija sela Gorjuhina, Roslavljev, Dubrovski, Pikova dama, Krđžalija, Egipatske noći, Kapetanova kći. Ovaj prevod načinjen je prema izdanju Puškinovih pripovedaka iz godine 1936 u Moskvi. Prvo izdanje ovog prevoda objavila je »Kultura« 1947 godine pod naslovom »Proza« bez priča »Istorija sela Gorjuhina« i »Roslavljev«. Sada se zbirka Puškinovih pripovedaka na srpskohrvatskom jeziku prvi put objavljuje u potpunosti, povodom stopedesete godišnjice rođenja A. S. Puškina i stogodišnjice prve Puškinove knjige na našem jeziku. Naime, pre sto godina objavljeno je Puškinovo delo »Kapetanova kći« u prevodu i izdanju Miloša Popovića, brata Đure Daničića. — Izdanje »Kulture«, Beograd, 1949, ćirilicom, strana 499, cena 58 dinara.

Simo Matavulj: **Izabrane pripovijetke.** Sadržaj: Pošljednji vitezovi, Preobraženje, Oškopac i Bila, Bodulica, Našljedstvo, Sveta osveta, Frontaš. Na kraju knjige je esej o Matavulju od Ive Frangeša. Izdanje »Prosvjete«, Zagreb, 1949 godine, ćirilicom, strana 235, cena 51 dinar.

Jordan Jovkov: **Kad bi mogle govoriti,** pripovetke. S bugarskog preveo Ivo Vrbanić. Jordan Jokov je istaknuti bugarski pripovedač u periodu između dva rata. On se odlikuje dobrim poznavanjem bugarskog društva, naročito bugarskog seljaka, kao i finim osećanjem za pejzaž. Način prikazivanja mu je realističan, jezik bogat, stil sažet. Osobito su mu uspele pripovetke iz Dobrudže. Umro je u punom stvaralačkom zamahu, 1937 godine, u Sofiji. Jovkov je u našoj zemlji prevođen i pre rata i poznat je našoj čitalačkoj publici. Pripovetke »Kad bi mogle govoriti« pojavljuju se prvi put sada kod nas, u izdanju »Matice Hrvatske«, latinicom, Zagreb, 1949 godine, strana 190, cena 54 dinara.

R. Koparec: **Pesme.** U ovoj knjizi objavljene su 42 pesme mladog pesnika Radivoja Koparca koji je kao borac zajedničarskog partizanskog odreda poginuo krajem 1943 godine boreći se protiv četnika Draže Mihajlovića. Izdanje »Novog pokolenja«, ćirilicom, Beograd, 1949 godine, strana 75, cena 17 dinara.

V. I. Lenjin: **O pravu nacija na samoopredeljenje.** Izdanje »Kulture«, ćirilicom i latinicom, Beograd, 1949 godine, strana 67, cena 6 dinara.

Istorijski arhiv Komunističke partije Jugoslavije, tom II, **Kongresi i konferencije KPJ 1919-1937.** Izdanje Istoriskog odeljenja Centralnog komiteta KPJ, Beograd, 1949 godine, strana 498, cena 80 dinara.

Boris Ziherl: **Komunizam i otadžbina.** Izdanje »Političke biblioteke«, ćirilicom, Beograd, 1949 godine, strana 32, cena 7 dinara.

DRUGA SMOTRA ITALIJANSKE KULTURE U ROVINJU

U Rovinju je održana Druga smotra italijanske kulture. Smotru je otvorio pretsednik Italijanske unije za Istru i Rijeku Djusto Masaroto. U svom govoru on je istakao značaj Smotre kao manifestacije ogromnog radnog i kulturnog poleta naših naroda u izgradnji socijalizma, a posebno udeo italijanske manjine u tim opštim naporima trudbenika Jugoslavije.

»Dvesta osamdeset i sedam Italijana nalazi se danas u narodnim odborima, — rekao je Masaroto — ne računajući tu pretstavnike u saveznoj i republičkoj skupštini. Veći broj Italijana rukovodi našim privrednim preduzećima. Četiri stotine šezdeset Italijana proglašeno je za udarnike, a 34 za racionalizatore i novatore. U zadružnom pokretu Italijani takođe masovno učestvuju, i u seljačkim radnim i ribarskim zadrugama uključeno je 285 italijanskih porodica, a po radu i postignutim uspesima te zadruge spadaju među najbolje u Riječkoj oblasti...«

Rovinj je dočekao Smotru svečano ukrašen. Frontovci Rovinja dali su na uređivanje grada i objekata potrebnih za održavanje smotre na hiljade radnih časova. Duž čitave obale tekli su zeleni venci, zastave su bile istaknute na svim kućama. U noći su grad i luka pružali prekrasnu sliku, hiljade sijalica odražavalo se u moru, na Pionirskom otoku, visoko, svetlilo je ime Tita a na Punta Korente transparent: »Stato socialista — cultura socialista« (socijalistička država — socijalistička kultura).

Na putevima koji vode u Rovinj postavljeni su veliki slavoluci sa bratskim pozdravima gostima, koji su na hiljade pritekli iz Pule, Rijeke, Crikvenice, Poreča, Opatije i drugih mesta.

U veče, prvog dana festivala, posle njegovog svečanog otvaranja, izveden je program u kome su učestvovali hor italijanskog kulturnog društva »Marko Garbin« iz Rovinja i solisti iz Pule.

Drugog dana Smotre izvedeno je nekoliko priredbi na kojima je prikazana svestrana kulturna delatnost italijanske nacionalne manjine. U Gradskom pozorištu italijanski dramski ansambl sa Rijeke izveo je komediju »Grubijani« od Goldonija. U isto vreme u Radničkom domu, nad čijom je pozornicom istaknuta velika parola »Narodna država — narodna kultura«, održana je priredba u kojoj su učestvovali dramska grupa italijanskog Kluba kulture iz Pule, pionirj iz Poreča, folklorna grupa iz Rovinja, koja je pevala tradicionalne narodne pesme rovinjskih ribara i hor kulturno-umetničkog društva »Fratelanca« iz Pule. Festivalno veče otvoreno je pesmom Sergija Turkonija, koju je recitovao sam autor. Pesma je upućena rukovodiocu milanskih komunista koji se posle objavljivanja Rezolucije Informbiroa pridružio napadima na našu zemlju.

Kad bih ti jednog dana poslao u pismu poruku da majka tvoja te truje hranom koju ti brižno svakog dana sprema, ako me još voliš, smatrao bi me ludim. Tako se dogodi nama jednog dana i jedno pismo nam reče da je našu Partiju otrovao onaj pod čijom brigom je rasla, koji je lečio od nevolja mnogih, koji je sigurno vodio u borbu, i pobede joj pokazao put. Rodila se tako žalosna priča ... rodila se onog dana u jednoj odluci Kominforma. Ti poznaješ svoju majku a mi poznajemo Tita, — kaže se u prvoj strofi Turkanijeve pesme.

U večernjem delu smotre učestvovao je operski ansambl italijanskog narodnog pozorišta na Rijeci koji je prikazao operu »Don Paskvale« od Donicetija. U okviru druge priredbe učestvovali su dramska grupa kulturno-umetničkog društva »Fratelanca« sa Rijeke, italijanski pioniri iz Opatije i italijanski hor iz Galezana.

U okviru kulturne smotre Italijana Istre i Rijeke otvorene su drugog dana smotre i izložbe dokumentarnih fotografija, radova italijanskih đaka i knjiga štampanih na italijanskom jeziku. Ove izložbe prikazuju snažan razvoj kulture italijanske manjine u Jugoslaviji, raznovrsnu i bogatu kulturnu delatnost, kao i učešće Italijana u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj izgradnji naše zemlje.

U prostorijama Omladinskog doma uređena je izložba dokumentarnih fotografija. Izložene su fotografije višestrukog novatora brodogradilišta »Uljanik«, nosioca Ordena rada drugog reda i jednog od učesnika na smotri, Italijana Guerina Doza, zatim slike najistaknutijih Italijana — članova seljačke radne zadruge »Lenjin«, italijanskih omladinaca koji su na raznim akcijama proglašeni po nekoliko puta za udarnike itd.

U Radničkom domu, koji je ukrašen velikom slikom maršala Tita i članova Politbiroa CK KP Hrvatske, otvorena je izložba đačkih radova, koja prikazuje delatnost italijanske školske omladine na polju likovnog stvaranja. Kao prilog ovoj izložbi u posebnoj prostoriji izloženi su radovi u ulju tri italijanska slikara: Mirande Rajčić, Ecija Bovina i Romola Venučia.

Iz izložbe knjiga, koja je otvorena u prostorijama Gradske čitaonice, vidi se briga koju narodna vlast posvećuje prevođenju i štampanju knjiga za Italijane u Jugoslaviji. Izloženi su primerci brošura koje sadrže politički i stručni materijal, dela iz jugoslovenske književnosti koja su prevedena na italijanski jezik i italijanske knjige koje je Italijanska unija za Istru i Rijeku nabavila iz inostranstva.

Poslednji dan Smotre kulture Italijana Istre i Rijeke održan je u obližnjoj šumi Punta Korente sa programom na kome su nastupili zborovi i kazališne grupe, koje su prethodnih dana pokazale najbolji kvalitet izvođenja, i, kao gosti, ogranak Seljačke sloge Prelog iz Međumurja, i folklorna grupa radničkog kulturno-umetničkog društva »Pavao Markovac« iz Zagreba. Toga dana na smotri prisustvovali su Zvonko Brkić, član Politbiroa CK KPH i ministar Vlade NR Hrvatske, Vjeceslav Holjevac, ministar za novooslobođene krajeve, Djusto Masaroto, pretsednik Italijanske unije, Dušan Diminić, ministar komunalnih poslova NRH, zatim pretstavnici narodnih vlasti, masovnih organizacija, i oko šest hiljada posetilaca iz Rovinja i okoline.

Posle održanog umetničkog dela programa pretsednik Italijanske unije Djusto Masaroto pozdravio je sve prisutne, a zatim je član Politbiroa CK KPH i ministar vlade Zvonko Brkić održao govor u kome je rekao između ostalog:

»Kao i svi uspjesi naše izgradnje industrije i socijalističke rekonstrukcije poljoprivrede, tako i veliki rezultati našeg kulturnog razvitka izraz su i nepobitno svjedočanstvo socijalističkog preobražaja naše zemlje. Najveći rezultat, a taj je moguć samo u socijalističkoj zemlji, jeste činjenica da je sva materijalna i tehnička baza kulturnog života — narodna svojina. I ne samo to, nego materijalna baza, taj bitni uslov kulturnog života, jača iz dana u dan, a rasti će još više sa daljom socijalističkom izgradnjom naše zemlje. Samo budžet za 1949 godinu predviđa za potrebe kulture i prosvete 8 milijardi i 625 miliona dinara što čini oko dvije milijarde više u odnosu na 1948 godinu. Broj raznih kulturnih ustanova (bioskopa, pozorišta, biblioteka, domova kulture itd.), stalno raste. Danas u našoj zemlji ima 12.500 osnovnih škola, 195 gimnazija, 248 stručnih šokla (1939 god. 53), 66 učiteljskih (1939 god. 34), 80 umjetničkih (prema 21 u 1939 god.) itd.

Sve ove činjenice i brojke najrečitije govore o odnosu prema kulturi i prosvjeti u našoj zemlji. One ukazuju na stalni kulturni porast, a ogromna sretstva koja se za to troše pružiće još širu osnovu za kulturno uzdizanje naših ljudi i procvat naše kulture.

Potpuno je razumljivo da su ti veliki uspjesi i ta ogromna sretstva u zemlji bratstva i ravnopravnosti, kao što je naša zemlja, zajednička svojina, kako jugoslovenskih naroda, tako i nacionalnih manjina, kojima je u Jugoslaviji omogućen nesmetan nacionalani kulturni razvitak.

Zato su i vaša kulturna dostignuća koja ste vi ovdje na ovoj smotri prikazali — u isto vrijeme i uspjesi kojima se raduju svi narodi naše bratske zajednice. Ova kulturna dostignuća prikazana ovdje djelo su — što treba posebno naglasiti — uglavnom pravilnog i upornog rada Italijanske unije. Vodeći borbu protiv ostataka fašističkog odgoja u svijesti ljudi i u kulturnom životu, zahvaljujući pravilnom rukovodstvu naše Partije, Talijanska unija postigla je značajne uspjehe u pokretanju kulturno-umjetničkog života Talijana. Škole, gimnazije, učiteljske škole, talijanska drama i opera u Rijeci, izdavačka djelatnost, omladinska i radnička, kulturno-umjetnička društva, kazališne grupe, radnički domovi i domovi kulture sa svojim čitaonicama, knjižnicama i raznim drugim sekcijama u Opatiji, Puli, Pazinu, Lošinju, Rijeci, Labinu, Vodnjanu, Poreču, Rovinju i drugim mjestima gdje žive Talijani dokaz su pravilne politike u odnosu na talijansku manjinu i na kultunom polju.

No, ma kakvo bilo zalaganje Talijanske unije — sve ovo ne bi bilo moguće ostvariti da nije naša Partija pomagala svestran razvitak nacionalnih manjina i pružala im punu pomoć«.

OTVARANJE LETNJE SEZONE VOJVOĐANSKOG NARODNOG POZORIŠTA

Vojvođansko narodno pozorište otvara u četvrtak 16 o. m. letnju pozorišnu sezonu premijerom opere »Seviljski berberin« od Rosinija, u kojoj glavnu ulogu peva kao stalan gost Stanoje Janković, prvak beogradske Opere. Za vreme letnje sezone prikazaće se najuspeliji komadi dramskog i operskog repertoara. Osim toga u toku sezone Vojvođansko narodno pozorište dače premijeru Molijerove komedije »Građanin kao plemić« u režiji Jurija Rakitina sa baletom Danice Živanović koji izvode učenici baletske škole.

Sve pretstave će se održavati na letnjoj pozornici Vojvođanskog narodnog pozorišta.

IZDATA JE KNJIGA O KONFERENCIJI ZA SVETSKI MIR

Nedavno u Njujorku je izdata knjiga posvećena konferenciji kulturnih radnika i naučnika za odbranu mira. Kao što je poznato, konferencija je održana u Njujorku marta ove godine.

Znatan deo ove knjige posvećen je Jugoslaviji. Tu su objavljeni govori Jovana Popovića o kulturnom životu u Jugoslaviji i Aleksandra Vuča o ulozi radija, filma i štampe u Jugoslaviji.

REDAKCIONI ODBOR:
Jovan Popović, Čedomir Minderović, Marijan Jurković, Ivan Potrč, Vjekoslav Kaleb, Isak Samokovlija, Janko Đonović i Dmitar Mitrev

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 1—9060378
Poštanski fah 617

Odgovorni urednik: Jovan Popović. Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 51.